9. SINIF

TARİH

ANLATIM FASİKÜLÜ

24 FASİKÜL

VİDEO ÇÖZÜM

MOBİL KÜTÜPHANE

AKILLI TAHTA

Vip YAYINLARI

9. SINIF TARİH ANLATIM FASİKÜLÜ

Bu kitabın tüm hakları Vip Yayınları'na aittir. Kitabın tamamının ya da bir kısmının elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

© Copyright Vip Yayınları

24 VIII - I

ISBN: 978-625-6234-12-3

Dizgi - Grafik

Vip Yayınları Dizgi & Grafik Ekibi

İletişim Bilgileri

Vip Yayınları

Merdivenköy Mah. Bora Sok. No: 1 Kat: 15

Nidakule, Göztepe / Kadıköy / İstanbul

Telefon: (0850) 480 40 94 — (0216) 354 38 39

Faks: (0216) 354 38 36

www.vipyayinlari.com

Basım Yeri

ERTEM BASIM LTD. ŞTİ.

Başkent Organize Sanayi Bölgesi 22. Cadde No:6

Malıköy - Temelli - Ankara

Tel: 0 (312) 640 16 23

Faks: 0 (312) 640 16 24

İÇİNDEKİLER

1. Fasikül:
Tarihin Doğası ve Tarih Öğrenmenin Faydaları

2. Fasikül:
Tarihsel Bilginin Üretim Süreci

3. Fasikül:
Ünite Tarama Testleri

4. Fasikül:
İnsanlığın İlk İzleri

5. Fasikül:
Eski Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları

6. Fasikül:
Eski Çağ'da Yönetim ve Ordu Sistemleri

7. Fasikül:
Eski Çağ'da Hukuk, Din, Bilim ve Sanat

8. Fasikül:
Ünite Tarama Testleri

9. Fasikül:
Genel Tarama Testi

10. Fasikül:
Orta Çağ'da Yaşanan Göçler ve Avrupa Hun Devleti

11. Fasikül:
Orta Çağ Devletlerinde Yönetim ve Ordu

12. Fasikül:
Ünite Tarama Testleri

13. Fasikül:
İslamiyetin Doğuşu ve Yayılışı

14. Fasikül:
Dört Halife Dönemi, Emeviler ve Abbasiler

15. Fasikül:
Ünite Tarama Testleri

16. Fasikül:
Genel Tarama Testi

17. Fasikül:
Orta Çağ'da Ticaret Yolları

18. Fasikül:
Orta Çağ'daki Başlıca Medeniyet Havzaları

19. Fasikül:
Ünite Tarama Testleri

20. Fasikül:
Genel Tarama Testi

Cevap Anahtarı

FASİKÜL 1

GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH

Tarihin Doğası ve Tarih Öğrenmenin Faydaları

MEB KAZANIMLARI

Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme

Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme

TARİHİN DOĞASI

- Tarih, insanların geçmişteki her türlü faaliyetini, olayların birbirleriyle olan ilişkilerini, sebep-sonuç belirterek, yer ve zaman göstererek belgelere dayalı olarak inceleyen bir bilim dalıdır.
- İnsanlığın varoluş ve yaşam serüveni göz önüne alındığında bugün ulaşılan gelişmişlik düzeyi bir tecrübe birikiminin ürünüdür.
- Geçmiş ve gelecek bilincine sahip tek varlık olan insan, sahip olduğu tecrübeleri geçmişten edinir ve bunu gelecek nesillere aktarır. Bunun için de tarih bilimine ihtiyaç duyar.
- Bilimsel ve teknik gelişmelerin hızlı yaşandığı çağımızda tarih bilimine olan ilgi ve ihtiyaç azalmamakta aksine her geçen gün artmaktadır.

Sıra Sizde

Aşağıda farklı tarihçilerin verdiği tarihin tanımını okuyarak sizde kendi tarih tanımınızı yapınız.

Herodotos (Herodot)
Tarih, insanların ve insan toplulukların başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir.

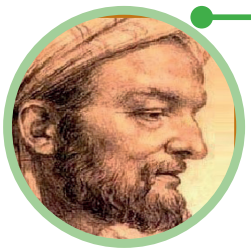

İbn-i Haldun
Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.

Leopold von Ranke
Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur.

Ahmet Cevdet Paşa
Tarih bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.

Edward H. Carr (Edvırd Kar)
Tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz karşılıklı bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.

Halil İnalcık
Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

- Görüldüğü üzere farklı dönemlerde, tarih hakkında değişik tanım ve yorumlar yapılmıştır. Bu farklılıklar bir görüş ve düşünce çeşitliliği olarak kabul edilmelidir.
- Bu tanımlar, tarihin konusu ve kapsamının genişliğini belirtirken onun insan hayatındaki vazgeçilmezliğini de dile getirmektedir.

- Tarih; toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini ele alan sosyal bir bilimdir.
- Amaç olarak insanın kendisini konu alan tarih, yöntem olarak da kanıtların ortaya çıkarılmasını ve belirli bir yaklaşımla yorumlanmasını benimser.
- Geçmiş ve şimdiki zamandaki insan tecrübesinin tamamı tarihin konusu içerisine girer.

Soru 1

Edward H. Carr, "Tarihçi ile olgular arasında kesintisiz karşılıklı bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur." demiştir

Edward H. Carr'ın bu sözlerine bakılarak;

I. Tarihi olaylarda aynı sebepler, her zaman aynı sonuçları verir.

II. Geçmiş bir anlamda hala bugün yaşanan bir zaman dilimidir.

III. Geçmişte yaşanan olayların etkisi uzun süre devam edebilir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

Çözüm

TARİHİN KONUSU

- Tarihin konusu, zaman içinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, farklı etkilerle meydana gelen değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan eserlerdir.

- Doğa olayları, sonuçları itibariyle insanları etkilediğinden tarihin konusu içerisinde yer alır.
- Örneğin Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık tarihin konusu değilken bu doğa olayı sonucundaki göçler tarihin konusu olabilir.

- Kısaca tarihin konusu insandır ve insanın olmadığı yerde tarih de olmaz.
- Geçmişte meydana gelen olaylar, meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî özelliklerini yansıtır.

Olay ve Olgu Kavramları

- **Olay;** tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.
- **Olgu** ise tarihte insanlığı etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen değişimlerdir.
- Tarihî olay ve olgu arasındaki farklar şunlardır; tarihî olay biricik-tir, özgündür, tekrarlanamaz ancak tarihî olgu ise geneldir ve tekrar edebilir.
- Örneğin Malazgirt Savaşı olay, Anadolu'nun Türkleşmesi ise olgudur.

Olayın Özellikleri	Olgunun Özellikleri
Olaylar kendine has özelliklere sahiptir.	Olgular geneldir.
Olaylar somut bilgiler içerir.	Olgular süreklilik gösterir.
Olaylar yer ve zaman bildirir.	Olgular soyuttur.
Olayların başlangıç ve bitiş süreleri bellidir.	Olgularda belirli bir yer ve zaman söz konusu değildir.

Soru 2

Kısaca tarihin konusu insandır ve insanın olmadığı yerde tarih de olmaz.

Bu yargıya göre;

I. Sanayi devriminin yapılması,

II. İslamiyet'in doğuşu,

III. depremlerin oluş şekli

durumlarından hangilerinin tarih biliminin inceleme alanına girdiği savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve III E) I, II ve III

Çözüm

NEDEN TARİH?

- Tarih, bugünü anlamlandırmak ve bireylere kimlik kazandırmak açısından çok önemli bir bilim dalıdır.
- Tarih bilimi sayesinde yapılan geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.
  - Bu nedenle tarih kitapları, sadece milletlerin kendi tarihinden bahsetmez; diğer toplumlarla etkileşimler yaşandığı hakkında da güçlü bir bilinç oluşturur.
- Millî bilinç, bir milletin birliğinden ve ortak duygusundan kaynaklanan duygu ve düşüncelerin idrak edilmesi yoluyla kazanılır.
  - Vatan sevgisi, bayrak sevgisi, bağımsızlık, millî mücadele, cesaret, dayanışma, kahramanlık, fedakârlık gibi unsurlar da millî bilincin geliştirilmesine önemli katkı sağlar.
- Millî ve toplumsal kimlik için toplumlarda tarih bilincinin oluşması bir zorunluluktur.
- Tarih bilinci, bireyin gerek sosyalleşmesinin gerekse kendi yaşam deneyiminin etkisiyle tarihin farkında olmasıdır.

"Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."

Mustafa Kemal Atatürk

Tarih Öğrenmenin Faydaları

- Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar.
- Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihî değerlerin etkisiyle oluşur.
- Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğreterek kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar.
- Tarih, kimliğin oluşumunda hafızanın destekleyicisidir.
- Tarih bilimi sayesinde geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.
- Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır.
- Tarih öğrenmek bireylerde çok yönlü düşünme yeteneğini geliştirir ve bireyler tarihî süreçte meydana gelen değişimleri ve süreklilikleri algılar.
- Tarih, içerdiği bilgilerle insanların kültür seviyesini yükseltir. İnsanın algılama, araştırma, anlama, yorumlama ve muhakeme yapma gibi zihinsel becerilerini geliştirir.

Vip BİLGİ

Tarihsel empati ile geçmişte yaşamış insanların değer yargıları, olaylara ve dünyaya nasıl baktıkları, ne hissetlikleri anlaşılabilir ve bunun sonucunda insanların geçmişi anlama becerisi gelişir.

Ayrıca diğer toplum ve milletlerle yapılan karşılaştırmalar, bireye özgüven kazandıracağı gibi başka milletlere empati duymasını sağlar. Bu empati, dünyanın mirasını anlayan insanı, kendisi ve çevresiyle barışık bir birey olarak geliştirir.

Vip ÖRNEK METİN

"Teoman'ın oğlu Türk İmparatoru Mete de meşhurdur. O, doğuda Kadırgan Dağları'ndan batıda Hazar Denizi'ne kadar, kuzeyde Sibirya'dan güneyde Himalaya eteklerine kadar geniş hudutlar içinde Büyük Türk İmparatorluğu'nu teşkil etmiş yüksek bir Türk hakanıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

? Sıra Sizde

Mustafa Kemal Atatürk, bu sözleriyle hangi millî değere sahip çıkmıştır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

TARİHÎ OLAYLARA BAKIŞ AÇISI

- Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir.
- Uzun yıllar önce yaşanmış bir olayın bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınması doğru değildir.
- Tarihçi; geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır.
- Belgeler, yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerektiği unutulmamalıdır.
- Örneğin eski toplumların çoğunda müşterek bir kurum olan kölelik, varlığını binlerce yıl sürdürmüştür.

Vip ÖRNEK METİN

Romalı Hukukçu Gaius (Gayus), "Köleler sahiplerinin hâkimiyeti altında bulunurlar. Bu hâkimiyet kavimler hukukuna ait bir hâkimiyettir çünkü bütün milletlerde, köle sahiplerinin köleleri üzerinde hayat ve ölüm hakkına sahip olduklarını açıkça görebiliriz." demiştir.

Sıra Sizde

Gaius'un (Gayus) bu sözlerinden hareketle günümüz evrensel insan hakları açısından köleliği değerlendiriniz.

- Tarihi olaylar geçmişte meydana geldiği için pozitif bilimlerdeki gibi üzerlerinde deney ve gözlem yapılamaz.
- Tarihi olaylar sadece bir nedene bağlı olarak açıklanamazlar. Çünkü olayların maddi veya manevi değişik nedenleri olabilir.
- Tarihi olayların neden sonuç ilişkisi içerisinde gerçekleşmesi, olayların birbirleriyle ilişki içerisinde kesintisiz olarak devam etmesini sağlar.
- Olayların tarafsız olarak incelenebilmesi için üzerinden belli bir zaman geçmelidir.
  - Böylece olaylarda rolü olan kişilerin araştırma üzerindeki etkileri azaltılarak daha objektif olarak değerlendirilmelerine ortam hazırlanmış olur.

Vip BİLGİ

Tarih Biliminde Anakronizm

Tarihlendirmede yanılgı içerisinde bulunma demek olan "anakronizm", bir olayın tarihi ve çağı üzerinde yanılma, tarih ve çağları birbirine karıştırma şeklinde tanımlanmaktadır.
Anakronizm, bazen bir tarihî olgunun var olmadığı bir dönemde varmış gibi düşünülmesi ve yansıtılması şeklinde, bazen de tarihçilerin tarihî olguları açıklarken yaşadıkları zamanın yaklaşımlarına, kavramlarına ve değerlerine başvurmalarıyla ortaya çıkar.

Piri Reis'i ve çizmiş olduğu dünya haritasını bilmek bireylere neler kazandırır?

TARİHSEL BİLGİNİN ÖZELLİKLERİ

- Tarihsel bilgi, laboratuvar ortamında tekrar edilmesi ya da üzerinde gözlem yapılması mümkün olmayan geçmiş yaşantıları ele alır.
- Tarihçiler, araştırma süreçlerinde ulaştıkları belge, bulgu ve anlatılar üzerinden geçmişi yeniden kurgular.
- Tarihçilerin her türlü yazılı ve görsel belgeden, arkeolojik buluntu ve kalıntıdan, konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan ya da görgü tanıklığından yararlanması gerekir.
- Tarih, kaynaklara ve kanıtlara dayandırılması gereken bir disiplindir.
- Uzak geçmişte yaşanan olay ya da olgularla ilgili bir araştırma yapıldığında daha az kanıta ulaşılır.
- Bazı tarih araştırmalarında kaynakların azlığına bağlı olarak daha sınırlı bir çalışma alanı söz konusudur.
- Tarih araştırmalarında kronoloji, coğrafya, arkeoloji, nümismatik, diplomatik gibi farklı disiplinlere ait alan bilgilerinden yararlanılır.
- Tarihçiler, bu alanlardan gelen bilimsel verileri kullanarak çalışmalarının ölçülebilir, hesaplanabilir ve doğrulanabilir olmasını sağlar.
- Tarihsel olgular; fen bilimlerinden farklı olarak kesin yasalara değil, tarihçilerin kaynaklar üzerinden ulaştığı çıkarımlara ve yorumlara dayalıdır.
- Tarih araştırmaları belli bir sistem dâhilinde ve nesnel bir yaklaşımla yapılması, ayrıca farklı kaynaklar üzerinden çok sayıda kanıta ulaşılması yönüyle bilimsel nitelik taşır.
- Bir konu hakkında araştırma yapılırken kullanılan kaynaklara veya tarihçinin bakış açısına göre farklı yorumlar ya da çıkarımlar ortaya konabilir.
- Tarihsel bilgiler; elde edilen yeni bilgilere, belgelere ve araştırma sonuçlarına göre değişebilir.

Neden-Sonuç, Yer-Zaman İlişkisi

- Olayların, sebep-sonuç ilişkisi içinde yer ve zaman gösterilerek incelenmesi, tarih biliminin en önemli koşuludur.
- Tarihî olaylar devamlılık gösterir, bir zincirin halkaları gibi birbirlerini sebep ve sonuçlarıyla takip ederler.
- Her olay kendisinden sonraki başka bir olayın nedeni, kendinden önceki bir olayın sonucu olabilir.
- Her tarihsel olay, gerçekleştiği yer ve zamanın ürünüdür.
- Tarihsel olayların yer ve zamanlarının belirtilmesi, tarihsel gerçeğin ortaya çıkarılarak bilimsel değerlendirmelerin yapılmasında büyük önem taşır.
- Tarihin değişmeyen önemli unsurları; yer-zaman, sebep-sonuç ve insan unsurudur.
  - Bunlardan herhangi birinin bilinmediği bir olayın tarihi değeri olamaz.

TARİH VE DİĞER BİLİMLER

- Tarihi diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönüyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yaptıklarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.

> Tarihî olaylar, fen bilimleri gibi tümdengelim ve tümevarım yöntemleriyle kavranamaz. Tarihî olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurmak; fizik ve doğa bilimlerindeki gibi yasalar oluşturmak mümkün değildir.

Örnek

I. Dünya Savaşı'nın 1914 yılında Avusturya Macaristan İmparatorluğu veliahtına yapılan suikastin ardından başlamasına bakarak "Suikastler savaşlara yol açar." şeklinde bir tarih yasasına ulaşılamaz.

- Disiplinler arası iş birliğinin geliştiği günümüzde tarih biliminin ana uğraşısı, incelenmesi ve açıklanması zaman alan karmaşık tarihî olayları ortaya koymaya çalışmaktır.
- Tarihçi; siyasi, askerî, kültürel, sosyal veya biyografik çalışmalar yaparken coğrafya, sosyoloji, felsefe, ekonomi, kronoloji, etnografya, hukuk, heraldik, arkeoloji, sanat tarihi, dil bilimi gibi farklı bilim dallarından yararlanır.

Soru 3

Tarih araştırmacılarının temel görevi; incelediği çağın insanının kimliğine bürünerek, dünyayı onun gözlerinden görmeye çalışmak ve o insanın neyi niçin yaptığını bulmaktır.

Bu yargının tarih araştırmalarında kullanılan;

I. araştırmada sadece yazılı kaynaklardan yararlanma,
II. olayları kronolojik olarak sıralama,
III. olayları döneminin şartlarını gözönünde bulundurarak inceleme

metodlarından hangilerinin önemini vurguladığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

Çözüm

ETKİNLİK - 1

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri ilgili kavramlar ile eşleştiriniz.

1. Tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.			**a.** Olgu
2. Tarihte insanlığı etkileyen gelişmelerin ortaya çıkardığı, sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen değişimlerdir.			**b.** Olay
3. Geçmişte yaşamış insanların değer yargılarını, olaylara ve dünyaya nasıl baktıklarını ve ne hissetliklerini anlamaya çalışma.			**c.** Anakronizm
4. Bir olayın tarihi ve çağı üzerinde yanılma, tarih ve çağları birbirine karıştırma şeklinde tanımlanmaktadır.			**d.** Tarihsel empati

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** Tarihin konusu, zaman içinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, farklı etkilerle meydana gelen değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan eserlerdir.
.....	**b.** Tarihi diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönüyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yaptıklarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.
.....	**c.** Uzak geçmişte yaşanan olay ya da olgularla ilgili bir araştırma yapıldığında daha fazla kanıta ulaşılır.
.....	**d.** Tarihsel bilgiler elde edilen yeni bilgilere, belgelere ve araştırma sonuçlarına göre değişebilir.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki cümlelerden boş bırakılan yerleri uygun kelime ve terimlerle doldurunuz.

a. ....., insanların geçmişteki her türlü faaliyetini, olayların birbirleriyle olan ilişkilerini, sebep-sonuç belirterek, yer ve zaman göstererek belgelere da-yalı olarak inceleyen bir bilim dalıdır.

b. ..... sonuçları itibariyle insanları etkilediğinden tarihin konusu içerisinde yer alır.

c. Tarihsel olgular; ..... farklı olarak kesin yasalara değil, tarihçilerin kaynaklar üzerinden ulaştığı çıkarımlara ve yorumlara dayalıdır.

d. ....., yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır.

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Tarih biliminin amacı; insan etkisinin olduğu her türlü olayı, yer ve zaman göstererek, neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelemek ve aktarmaktır

Buna göre aşağıdakilerden hangisi tarihi olayların araştırılmasında uyulması gereken kurallar arasında gösterilemez?

A) Olayın geçtiği yerde araştırma yapmak
B) Olayda rolü olanların katkılarını değerlendirmek
C) Olayların incelenmesinde kültürel etkileşimi göz önünde bulundurmak
D) Olayların sonraki olaylara etkilerini ortaya koymak
E) Doğa olaylarının nedenlerini araştırmak

2. Toplumların ortak hafızası olan tarih, insanlardaki vatan ve millet sevgisini pekiştirerek millî kimliğin güçlenmesinde önemli rol oynar.

Buna göre tarih öğreniminin;

I. toplumun ortak değerler etrafında birleşmesi,
II. ortak yurttaşlık duygusunun pekişmesi,
III. ulusal hafızanın oluşması

durumlarından hangileri üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

3. İnsan; mensubu olduğu toplumu, ülkeyi ve içinde yaşadığı dünyayı anlamak için geçmişini bilmek zorundadır. Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Tarih, geçmişin ışığında bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar.

Bu bilgilerde tarih öğreniminin;

I. geçmişle gelecek arasında bağ kurma,
II. millî ve toplumsal kimliği oluşturma,
III. bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırma

kazanımlarından hangileri üzerinde durulduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Geçmişteki insan topluluklarının yaşayışlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, kültür ve uygarlık alanındaki ilerlemelerini zaman göstererek, neden-sonuç ilişkisi içinde objektif olarak inceleyen bilim dalına tarih denir.

Bu tanıma göre tarih biliminin aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip olması beklenemez?

A) Objektif olma
B) İnsanı konu edinme
C) Farklı bilimlerden yararlanma
D) Genellemelerde bulunma
E) Kronolojiden yararlanma

5. Yaşanan tarihi oluşturan bütün olay ve olgulardan her biri bir diğerinin ya sebebi ya da sonucudur.

Bu durum tarih olaylarının araştırılmasında;

I. olaylar arasında bağlantı kurma,
II. olayın geçtiği yerde araştırma yapma,
III. deney ve gözlem yapma

metotlarından hangilerini zorunlu kılmaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. **Tarih öğrenmenin insanlara aşağıdaki becerilerden hangisini kazandırdığı savunulamaz?**

A) Birlik ve beraberlik içinde yaşama
B) Tek bir siyasi görüşe sahip olma
C) Kendisi ve çevresiyle barışık yaşama
D) Tarihî süreçteki değişimleri ve süreklilikleri algılama
E) Gelecekle ilgili doğru planlama yapabilme

7. İngiliz tarihçi Edward Halett Carr'a (Edvırd Helıt Kar) göre tarih "tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim, geçmişle günümüz arasında bitmeyen bir diyalog"dur.

Bu bilgiden hareketle tarih öğrenmenin insanlara aşağıdaki becerilerden hangisini kazandırdığı savunulabilir?

A) Sorgulama ve eleştirel düşünme
B) Doğru-yanlış ayrımını yapabilme
C) Kendisi ve çevresiyle barışık olarak yaşama
D) Tarihî süreçte meydana gelen değişimleri ve süreklilikleri algılama
E) Gelecekle ilgili doğru planlama ve analizlerle daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşma

8. Tarih; geçmişte yaşamış insan topluluklarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içinde belgelere dayalı olarak, nesnel biçimde inceleyip açıklayan bir bilim dalıdır.

Buna göre tarih bilimiyle ilgili;

I. Tarihin konusu insandır.
II. Geçmişle günümüz arasında bir etkileşim vardır.
III. Tarih sadece kanıtlayabildiği olayları inceler.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

9. Tarihi olay; tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.

Aşağıdakilerden hangisi tarihi olaya örnek olarak gösterilebilir?

A) Anadolu'nun Türkleşmesi
B) Avrupa'nın etnik yapısının oluşması
C) İstanbul'un fethedilmesi
D) Ulusçuluk düşüncesinin yayılması
E) Demokratik yönetimlerin yaygınlaşması

10. Tarih insanın her türlü düşünüşünü, bu düşünüşlerin eseri olan faaliyetlerini ve bunların sonucunda ortaya çıkan değişimleri inceler.

Bu tanımlamaya göre aşağıdakilerden hangisinin tarihin konusunu oluşturduğu söylenemez?

A) Malazgirt Savaşı'nın yaşanması
B) Demir kılıçların yapılması
C) Süleymaniye Cami'nin inşa edilmesi
D) Büyük Türk göçlerinin yaşanması
E) Volkanik patlamaların oluşumu

FASİKÜL 2

GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH

Tarihsel Bilginin Üretim Süreci

MEB KAZANIMLARI

Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme

Dijitalleşmenin tarih araştırma ve yazımının dönüşümüne etkisini değerlendirebilme

ZAMAN VE İNSAN

- İnsanlar, geçmişini bir düzene sokmak için asır, çağ, devir gibi terimlere başvurmuşlardır.

TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİ

- Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanlar yazıdan önceki zamanları **Tarih Öncesi**, sonraki zamanları ise **Tarihî Devirler** olarak adlandırmıştır.
  - Böylece tarihî olayların daha rahat incelenmesi, araştırılması ve öğrenilmesi için tarihçiler tarihi belirli dönemlere ayırmıştır.

- Geçmişin dönemlendirilmesinde farklı toplumlar kendi tarihlerindeki önemli olayları esas almıştır. Batı dünyası, özellikle Avrupa tarihi merkezli bir dönemlendirme meydana getirmiştir.
- Avrupalı tarihçiler, tarihi dönemlendirirken dünyanın diğer bölgelerini dışarıda bırakarak sadece Avrupa tarihiyle ilgili olayları tercih etmişlerdir.

Yüzyılların Sınıflandırılması

- Yüzyılların sınıflandırılmasında "**Milat**" kavramı dikkate alınır. Hz. İsa'nın doğumundan önceki yıllara MÖ (milattan önce), sonrasına da MS (milattan sonra) denir.
- Yüzyıl kavramı teorik olarak sonu çift sıfır ile biten bir yılda başlar ve "yüzyıllık dönem" anlamında kullanılır.
- Yüzyıl hesaplamalarında verilen tarih bir ve iki basamaklı sayıdan oluşuyor ise I. yüzyıldır.
- Üç basamaklı sayıdan oluşan bir tarih ise yüzler basamağına bir eklenir.
- Dört basamaklı sayıdan oluşan bir tarih ise binler ve yüzler basamağındaki sayılar iki basamaklı kabul edilir ve bu sayıya bir eklenir.

TAKVİM SİSTEMLERİ

- İnsanlık zamanı gün, hafta, ay, yıl gibi belli periyotlara bölmüş ve düzenli bir sistem çerçevesinde algılamıştır.
- Hayatı bu çerçevede düzenlemek üzere insanlar yaklaşık 6000 yıldan beri takvim kullanmıştır.
- Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlılar, İbraniler, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Çinliler, Hintliler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve topluluklar değişik takvimler meydana getirmiştir.
- Bu millet veya topluluklar takvimleri ay veya güneş yılını esas alarak oluşturmuşlardır.
- Bazı toplumlar takvimlerini "**ay yılı**" esasına göre oluşturmuştur.
  - Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür.
- Bazı toplumlar ise takvimlerini "**güneş yılı**" esasına göre oluşturmuştur.
  - Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dönüşünü esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir.

Vip BİLGİ

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Örneğin **İbraniler** MÖ 3761'deki Yaradılış (Tekvin) yılını, **Yunanlılar** ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı, **Hristiyanlar** Hz. İsa'nın doğumu olan sıfırı, **Müslümanlar** MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerine başlangıç olarak esas almışlardır.

- Türkler de tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya göre kültürel, ekonomik ve dinî etkileşimlerin ürünü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır.

Türklerin Kullandıkları Takvimler

- On İki Hayvanlı Türk Takvimi
- Hicrî Takvim
- Celâli Takvim
- Rûmî Takvimi
- Miladî Takvim

On İki Hayvanlı Türk Takvimi

- Türklerin kullandığı ilk takvimdir ve güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- İlk Türk devletleri tarafından kullanılmıştır.
- On iki yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar, hayvan adları ile gösterilir.

Hicrî (Kamerî) Takvim

- Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı takvimdir.
- Hicrî takvimde Hz. Muhammed'in hicret ettiği yıl (622), başlangıç kabul edilmiştir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulan bu takvim ay yılını esaslıdır.

Celâli Takvim

- Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin **Melikşah**'ın (1072-1092) emriyle Ömer Hayyam tarafından hazırlanmıştır.
- Başlangıç olarak 1079 yılı kabul edilmiş ve güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.

Rûmî Takvim

- Osmanlı Devleti'nde mali işlerin düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır.
- Güneş yılı esaslı bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir.

Miladî Takvim

- Bir yıl 365 gün 6 saattir. Başlangıcı, Hz. İsa'nın doğumundan bir hafta sonrası yani 1 Ocak'tır.
- Kökeni Mısırlılara dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa 13. Gregorious (Gregoryus) son şeklini vermiştir. Bu nedenle "**Gregoryen Takvimi**" de denir.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

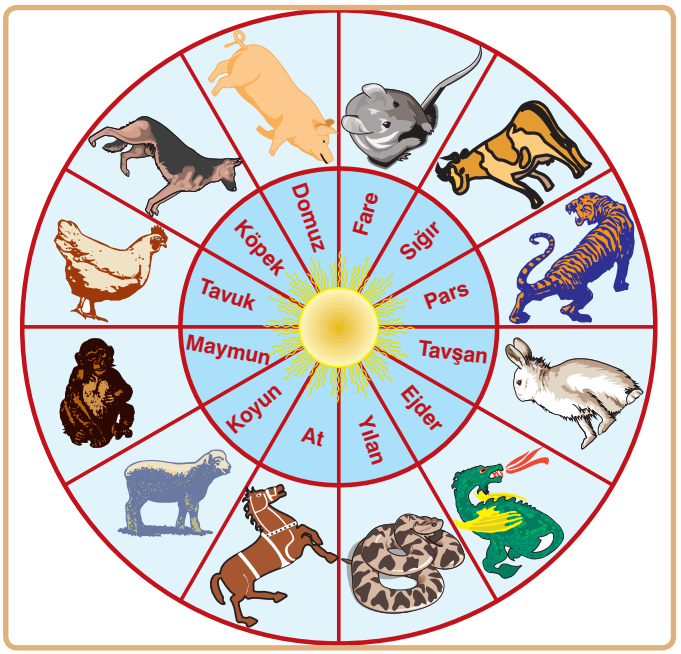

İlk Türk toplumlarının takvimlerinde her bir yıl için hayvan adı kullanmalarını nasıl açıklarsınız?

Soru 1

Zamanın Taksimi konusunun işlendiği derste Derya Öğretmen öğrencilerine şu bilgileri vermiştir:

– Osmanlı Devleti'nde mali işler için kullanılmıştır.
– 1839'dan itibaren Mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.

Buna göre Derya Öğretmen, öğrencilerine aşağıdaki takvimlerin hangisi hakkında bilgi vermiştir?

A) Celali Takvimi
B) Miladi Takvim
C) Rumi Takvim
D) Hicri Takvim
E) On İki Hayvanlı Takvim

Çözüm

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

- Tarihin yöntemi, tarihî olayları inceleyerek anlamak ve açıklamaktır. Tarihî olaylar hakkında doğru bilgi edinmek ancak o dönemden kalan ve olaya tanıklık edebilecek belge ve bulguların değerlendirilmesi ile mümkündür.
- Sosyal bir bilim olan tarih, bilinmeyenlere yönelerek onu kendi yöntemleriyle keşfetmeye çalışır ve bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için kaynaklardan yararlanır.

Tarama (Kaynak Arama)

- Kaynak olmadan tarihî gerçekleri ortaya çıkarmak ve onları yazmak mümkün değildir. Tarihî bilgiye kaynaklık eden her türlü malzemeye "kaynak" denir.

KAYNAK			
Birinci El Kaynaklar	Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır. Kitabe, abide, arkeolojik buluntu, para vb.	**İkinci El Kaynaklar**	Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir. Bu kaynaklar, birinci elden kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır.

- Ayrıca tarihî kaynaklar bilgi veren kaynağın ve malzemenin türüne göre şu şekilde sınıflandırılır.

Yazılı Kaynaklar	Kitabeler, Şecereler, Otobiyografiler, Hatıralar, Fermanlar, Antlaşmalar, Mektuplar, Kanunlar, Mahkeme kayıtları, Paralar vb.
Sözlü Kaynaklar	Destanlar, Hikâyeler, Efsaneler, Mitoslar, Şiirler, Atasözleri vb.
Tarihî Kalıntılar	Arkeolojik kalıntılar, Binalar, Silahlar, Giysiler, Ev eşyaları, Üretim araçları vb.
Görsel ve İşitsel Kaynaklar	Resimler, Minyatürler, Fotoğraflar, Heykeller, Filmler, Ses kasetlerir vb.

Tasnif (Sınıflandırma)

- İncelenen konu hakkındaki kaynakların bulunmasından sonra bunlardan elde edilecek bilgiler bir sistem dâhilinde sınıflandırılır.
- Tarihçi çalışmasının amacına ve konusuna göre bilgi ve verileri istediği şekilde sınıflandırabilir.
- Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler sınıflandırıldıktan sonra eserin genel olarak yazım planı yapılır.

Tahlil (Çözümleme)

- Tahlil, elde edilen bilgi ve verilerin kaynak değeri açısından yeterli olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu aşamada sınıflandırılan bilgilerin içeriği değerlendirilmeye alınır. Bilginin tahlil edilmesiyle eldeki malzeme kullanıma hazır ve işe yarar hâle getirilir.

Tenkit (Eleştiri)

- Belge ve eserlerin kullanılmasında bazen problemler çıkabilir. Eldeki belgelerde araştırılan konu hakkında sınırlı veya yanlış bilgi olabilir, belge okunamayabilir.
- Her bir yazarın olaya farklı bakması, algılaması ve farklı anlatması mümkündür.
- Bu nedenle yazılı kaynakların doğruluk derecesi, güvenilirliği, yazıldığı tarih, yazarı, aynı olaydan söz eden farklı kaynaklar arasında uyum ve uyumsuzluk tenkit aşamasında araştırılır.

Tarihin Faydalandığı Bilim Dalları

Arkeoloji

- Özellikle yazılı kaynakların olmadığı dönemlerin aydınlatılması açısından önemlidir.
- Arkeoloji, yalnızca toprak altındaki buluntuları konu edinen bir bilim dalı değildir.
- Günümüzde denizaltında yapılan araştırmalar sonucunda da eski uygarlıklar ile ilgili birçok tarihî buluntu elde edilebilmektedir.

Coğrafya

- Tarihî olayların oluşumu esnasında iklim, yeryüzü şekilleri, ekonomik faaliyetler, konum vb. coğrafi faktörler etkili olabilmektedir.
- Bu faktörlerin bilinmesi tarihî olayın tüm yönlerinin aydınlatılmasına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Antropoloji

- İnsan ırklarını inceleyen bilim dalıdır.
- İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran antropoloji, en eski dönemlerinin aydınlatılmasında yardımcı olur.
- Antropolojinin bir dalı olan sosyal antropoloji ise toplumların kültürlerinin başlangıcından günümüze kadar olan gelişmelerini inceler.

Paleografya

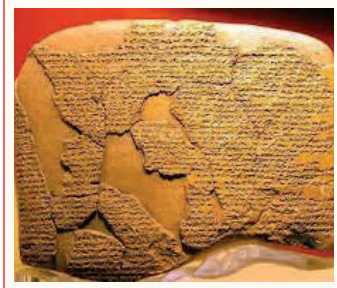

- Eski yazıların okunmasını sağlayan, bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalına paleografi denir.
- Mısır tarihi incelenirken hiyeroglif; Orta Asya Türk tarihi incelenirken Orhun, Uygur ve Çin alfabeleri bilinmelidir.

Epigrafi

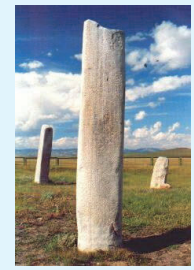

- Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalıdır.
- Filoloji ve paleografi bilimleri ile iş birliği içerisinde çalışır.
- Anıtların üzerindeki kitabeler bu kalıntıların ait olduğu dönem hakkında bilgiler verir.

Nümizmatik

- Eski paraları inceleyen bilim dalıdır.
- Para üzerinde yer alan yazılar, devlet, hükümdar, devletin mali gücü gibi konularda önemli ipuçları verebilir.

Filoloji

- Filoloji, dünyada var olmuş ve var olan dilleri inceler.
- Diller arasındaki akrabalık bağlarını, sözcük alış verişlerini araştırır.

Etnografya

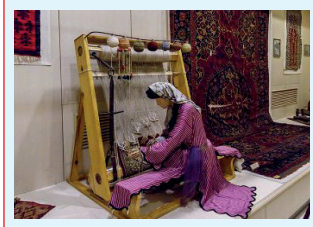

- Bu bilim, toplumların yaşayış, gelenek, örf ve âdetlerini inceler.
- Etnografya tarihî belgelerin az olduğu durumlarda büyük önem taşır.

Heraldik

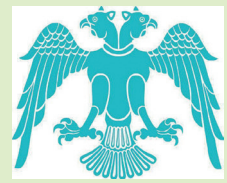

- Devlet armalarını inceleyen bilim dalıdır.

Kimya

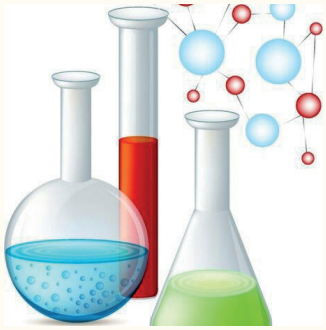

- Ele geçen eserlerin hangi döneme ait olduğunun belirlenmesinde kimya bilimi, tarihe yardımcı olur.
- "**Karbon 14**" metoduyla, tarihî buluntuların madde yapısı incelenerek ait oldukları dönem belirlenmeye çalışılır.

Kronoloji

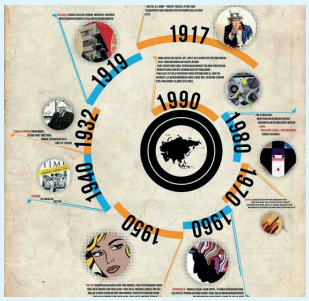

- Kronoloji zaman bilimidir.
- Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit eder.
- Tarih bilimi ile yakından ilgili bu bilim dalı, oluşum süreçlerinin tarihlenmesi ve raporlanması ile uğraşır.

Diplomasi

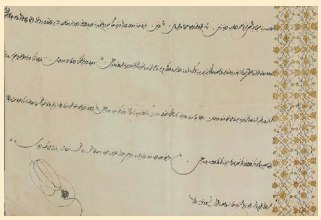

- Belgeleri tür (ferman, şeriye sicili, antlaşma metinleri vb.), şekil ve içerik bakımından değerlendiren bilim dalıdır.

Vip ÖRNEK METİN

Türklerin İlk Yazılı Belgeleri

- Tarihte "Türk" adının geçtiği yazılı ilk metinler Orhun Kitabeleri'dir. Bu kitabeler hakkında ilk bilgiler XIII. yüzyılda yaşayan Cuveynî'nin "Tarih-i Cihangüşa" isimli eserinde yer alır.
- Cüveynî, eserinde Uygur bölgesini gezerken rastladığı garip işaretlerle yazılmış taşlardan söz etmektedir. Daha sonra Danimarkalı Messerschmidt'in (Mesırşmit) 1721'de bu eseri görerek Avrupa bilim camiasına tanıtması üzerine birçok bilim adamı bu yazıların kime ait olduğu hakkında tahminlerde bulunmuştur.
- Kitabelerin okunuşunu ilk çözen Danimarkalı Dil Bilimci W. Thomsen (V. Tomsen) olmuş ve bu abidelerin Türklere ait olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur.

Sıra Sizde

Bu bilgilere ulaşılmasında hangi yardımcı bilimlerden yararlanılmıştır? Açıklayınız.

DİJİTALLEŞMENİN TARİH ARAŞTIRMA VE YAZIMINA ETKİSİ

- Bilgi işlem teknolojisinin gelişmesi, tarihçiler için önemli bir dönüm noktası olmuştur.
- 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlayan genel ağ kullanımı, tarih araştırmalarını önemli ölçüde etkilemiştir.
- Dijital kaynaklar, dijital doğmuş ve sonradan dijitalleştirilmiş kaynaklar olarak ikiye ayrılır.
- Yazılı, basılı ve görsel kaynakların taranarak bilgisayara aktarılmış hâline sonradan "**dijitalleştirilmiş kaynak**" adı verilir.
- Genel ağ siteleri, çevrim içi forumlar, e-kitaplar, elektronik kayıtlar, dijital ses kayıtları ve konum verileri ise dijital doğmuş kaynaklardır.
- Dijital tarih çalışmalarındaki ilk adım; veriyi ya da arşiv belgelerini sayısallaştırmak, kodlama dili ile etiketlemek ve bunları dijital yayın hâline getirerek herkesin ulaşabileceği bir kaynağa dönüştürmektir.
- Dijitalleştirme çalışmaları, dünyada yürütülen tarih yazım süreçlerini derinden etkilemiştir.
- Büyük miktarda verinin ulaşılabilir hâle gelmesi, tarihçilerin toplumsal ve kültürel değişimler hakkında daha kapsamlı analizler yapmasını sağlamıştır.
  - Bu analizler sonucunda daha önce fark edilmemiş bağlantıların ortaya çıkarılması ve yeni teoriler geliştirilmesi mümkün olmuştur.

Dijital Tarih Araştırmalarında İzlenen Süreç

Araştırma ve Veri Toplama

- Tarih araştırmacısının bilimsel ilgi ve merakı doğrultusunda bir konu belirlenir.
- Konu seçiminde daha önce yapılan çalışmalar, ileri sürülen teoriler, sahip olunan inanç ve değerler etkili olabilir.
- Konu belirlendikten sonra doğru ve güvenilir kaynaklar üzerinden veri toplanır.

Verileri Dijitalleştirme

- Verilerin dijitalleştirilmesi süreci, fiziksel olarak var olan belgelerin veya bilgilerin dijital formata dönüştürülmesidir.
- Taranan veya dijital olarak kaydedilen belgelerin uygun dosya formatlarına (PDF, JPEG, TIFF vb.) dönüştürülmesi gerekir.

Verileri Düzenleme ve Kataloglama

- Dijitalleştirilen verilerdeki yanlış, eksik, tutarsız ya da hatalı bilgiler ayıklandıktan sonra meta verilere dönüştürülür.
- Meta veri, verilerin sınıflandırılmasına yardımcı olan ek bilgilerdir.
  - Kitapların adına, yazarına veya konusuna göre tasnif edilmesi gibi dijital veriler de benzer şekilde meta veri hâline getirilir.

ETKİNLİK - 1

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri ilgili kavramlar ile eşleştiriniz.

1. Özellikle yazılı kaynakların olmadığı dönemlerin aydınlatılması açısından önemlidir. Yalnızca toprak altındaki buluntuları konu edinen bir bilim dalı değildir.		**a.** Paleografya
2. Eski yazıların okunmasını sağlayan, bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalıdır.		**b.** Arkeoloji
3. Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalıdır. Anıtların üzerindeki kitabeler bu kalıntıların ait olduğu dönem hakkında önemli bilgiler verir.		**c.** Nümizmatik
4. Eski paraları inceleyen bilim dalıdır. Eski paralar üzerinde yer alan yazılar, devlet, hükümdar, devletin mali gücü gibi konularda önemli ipuçları verebilir.		**d.** Epigrafi

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** Tarihî olaylar ele alınırken elde edilen tarihî bilgilerin günümüzün değer yargılarına göre değerlendirilmesi gereklidir.
.....	**b.** Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.
.....	**c.** 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlayan genel ağ kullanımı, tarih araştırmalarını önemli ölçüde etkilemiştir.
.....	**d.** On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nin hangi tarihten itibaren kullanıldığı bilinmemekle birlikte bu takvim Selçuklular ve Osmanlılar tarafından kullanılmıştır.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki cümlelerden boş bırakılan yerleri uygun kelime ve terimlerle doldurunuz.

a. ....., dünyada var olmuş ve var olan dilleri inceler. Diller arasındaki akrabalık bağlarını ve sözcük alış verişlerini araştırır.

b. Kimyada kullanılan "....." metoduyla, tarihî buluntuların madde yapısı incelenerek ait oldukları dönem belirlenmeye çalışılır.

c. Celali Takvimi, Büyük Selçuklular Dönemi'nde ..... başkanlığında kurulan bir astronomi heyetince hazırlanmıştır.

d. İnsanlar, ... önceki zamanları Tarih Öncesi, sonraki zamanları ise Tarihî Devirler olarak adlandırmıştır.

Doğru Yanlış

1. Tarihi bilgiler, zaman içinde değişme gösterebilir. Tarihe ait bugünkü bilgilerimiz, mevcut ve incelenmiş belgelere dayanmaktadır. Gelecekte yeni belgeler bulunabilir veya eldeki belgelere isabetli yorumlar getirilebilir.

Bu bilgilerin Tarih bilimi ile ilgili,

I. Tarih biliminde mevcut bilgiler için genel geçerli kurallar konulamaz.

II. Bulunabilecek yeni belge ve bulgular ile Tarih bilgileri değişebilir.

III. Tarih, sadece kanıtlayabileceği olayları konu edinir.

yargılarından hangilerinin göstergesi olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

2. Kaynak olmadan tarihî gerçekleri ortaya çıkarmak ve onları yazmak mümkün değildir. Tarih araştırmalarında olaylarla ilgili kaynak taraması yapılması ve olayların belgelere dayandırılması ön şart olarak kabul edilmiştir.

Böyle bir şart ileri sürülmesinde;

I. olayların günümüze etkilerinin belirlenmesi,

II. araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması,

III. toplumsal ilişkilerin açıklanması

durumlarından hangilerinin amaçlandığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

3. Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Örneğin İbraniler MÖ 3761'deki Yaradılış (Tekvin) yılını, Yunanlılar ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı, Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğumu olan sıfırı, Müslümanlar MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerine başlangıç olarak esas almışlardır.

Bu bilgiler;

I. takvim başlangıçlarında daha çok dini olayların baz alındığı,

II. ilk takvimlerin İbraniler tarafından oluşturulduğu,

III. tüm takvimlerin kültürel etkileşim sonucu ortaya çıktığı

durumlarından hangilerinin göstergesi olabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

4. Tarihî bilgiye kaynaklı eden her türlü malzemeye "kaynak" denilir.

Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserler aşağıdaki kaynak türlerinden hangisinin ilgi alanına girer?

A) İkinci elden kaynaklar
B) Sesli kaynaklar
C) Yazılı kaynaklar
D) Birinci elden kaynaklar
E) Sözlü kaynaklar

5. Türkler, tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya göre kültürel, ekonomik ve dinî etkileşimlerin ürünü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır.

Türklerin kullandığı aşağıdaki takvimlerden hangisi ay yılı esaslıdır?

A) Celali Takvim
B) Hicri Takvim
C) Rumi Takvim
D) Miladi Takvim
E) On iki Hayvanlı Türk Takvimi

6. **Tarihî çağları, Tarih Öncesi Dönemlerden ayıran temel gelişme aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Madenlerin işlenmesi
B) Yazının kullanılması
C) Yerleşim yerlerinin kurulması
D) Ateşin kullanılması
E) Çanak çömlekten eşyalar yapılması

7. Tarihi olaylar araştırılırken öncelikle olayla ilgili çeşitli belgelere ulaşmak gereklidir. Belgeler, ancak sorgulandıktan ve tenkidi yapıldıktan sonra kullanılabilecek hale getirilir.

Buna göre belgelerin sorgulanmasının aşağıdakilerden hangisine katkı sağladığı savunulabilir?

A) Olaylarla ilgili gözlem yapılmasına
B) Olayların günümüz koşullarına göre yorumlanmasına
C) Bilgilerin güvenilir ve doğru bir şekilde açıklanmasına
D) Olayları açıklarken kişisel görüşlere yer verilmesine
E) Deney ve gözlem yapılmasına

8. **Tarih bilimine;**

I. Tarihte devletlerin kullandığı armaların incelenmesi,
II. Toplumların âdet, gelenek ve yaşayışlarının incelenmesi,
III. Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanının tespit edilmesi

konularında yardımcı olan bilim dalları, aşağıdakilerin hangisinde doğru gruplandırılmıştır?

	I.	II.	III.
A)	Etnografya	Paleografya	Heraldik
B)	Heraldik	Etnografya	Kronoloji
C)	Antropoloji	Filoloji	Paleografya
D)	Kronoloji	Heraldik	Etnografya
E)	Etnografya	Paleografya	Antropoloji

9. Yazılı kaynakların doğruluk derecesinin, güvenilirliğinin, yazıldığı tarihin, yazarın, aynı olaydan söz eden farklı kaynaklar arasındaki uyum ve uyumsuzluğun sorgulanması aşamasıdır.

Yukarıda bazı bilgileri verilen tarih bilimin yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Terkip
B) Hipotez
C) Olgu
D) Tenkit
E) Tasnif

10. **Tarih araştırmalarıyla ilgili verilen;**

I. Olaylar günümüz değer yargılarıyla yorumlanmamalıdır.
II. Olayın geçtiği dönemin şartları göz önünde bulundurulmalıdır.
III. Değişik kaynaklardan faydalanılmalıdır.

bilgilerinden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

PEKİŞTİRME TESTİ

TEST 1

1. Bir tarihçi araştırdığı konuya yönelik bilgileri ve bilinen bütün olguları kontrol etmek, karşılaştırmak ve sorgulamak zorundadır. Daha sonra kanıtları yorumlamalı, açıklamalı, nedenleriyle ilişkilendirmeli, eleştirmeli, sonuçları izlemeli ve konuyla ilgili değerlendirmelerde bulunmalıdır.

Bu bilgilere bakılarak;

I. Olayın yaşandığı dönemin kaynaklarına ulaşılması bizi gerçeklere daha çok yakınlaştırır.

II. Olayların ortaya konulmasında belirli kurallara uyulmalıdır.

III. Tarihi olaylar günümüz şartları dikkate alınarak incelenmelidir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

2. – Genel ağ siteleri
– E-kitaplar
– Çevrim içi forumlar
– Dijital ses kayıtları

Yukarıda verilenler tarih bilimi için aşağıdakilerden hangisini ifade etmektedir?

A) Ana kaynaklar B) Sözlü kaynaklar

C) Birinci el kaynaklar D) Görsel kaynaklar

E) Dijitalleştirilmiş kaynaklar

3. Tarihçi sosyal oluşumların nasıl gerçekleştiğini, sosyal yapıların organik terkiplerini, bu oluşumların nasıl değiştiklerini, nüfus hareketlerini, sosyal eğilimleri, olay ve olguların mahiyetlerini, neden ve sonuçlarını anlamaya ve açıklamaya çalışır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir tarihçi için inceleme konusu olamaz?

A) I. ve II. Dünya Savaşları'yla Avrupa'daki erkek nüfusunda büyük azalmaların olması

B) Fransız İhtilali'nin sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik akımının çok uluslu devletlerin sonunu getirmesi

C) XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde meydana gelen ve bir çok insanın ölümüne neden olan depremin jeolojik nedenlerinin belirlenmesi

D) Yarı göçebe hayat tarzını benimseyen Orta Asya Türkleri'nde soylular sınıfının görülmemesi

E) XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde her alanda gerileme yaşanırken güzel sanatlarda ilerlemenin görülmesi

4. Edward H. Carr (Edvırd Kar), "Tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz karşılıklı bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur." demiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Edward H. Carr'ın (Edvırd Kar) bu tanımında üzerinde durulan noktalardan biridir?

A) Olay ve olgulardan oluşma

B) Merkezinde sadece insanın yer almaması

C) Belgelere dayanarak açıklanma

D) Neden-sonuç ilişkisi içinde gerçekleşme

E) Farklı bakış açılarına dayanma

5. "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır."

Atatürk'ün yukarıdaki ifadelerininde aşağıdakilerden hangisinin öneminin vurgulandığı savunulabilir?

A) Objektif tarih yazıcılığının
B) Tarihî olaylarda genellemeler yapmanın
C) Tarih eğitiminin tabana yayılmasının
D) Sosyal olaylarda tarihçilerin rölünün
E) Tarihî olayları araştırırken deney ve gözlem yapmanın

6. **Tarih olaylarının araştırılmasında kullanılan aşağıdaki kaynaklardan hangisinden daha çok yakın dönemlere ait olayların aydınlatılmasında yararlanıldığı savunulabilir?**

A) Kitabeler
B) Kil tabletler
C) Fermanlar
D) Seramik kaplar
E) Gazete ve dergiler

7. **Bir tarih araştırmacısının yazdığı bir kitabın bilimsel eser olarak nitelendirilebilmesi için;**

I. kullanılan kaynakların eleştiriye tabi tutulması,
II. farklı kaynaklardan yararlanılması,
III. olayın, döneminin değer yargılarıyla ortaya konulması

özelliklerinden hangilerine sahip olması gerektiği savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

8. **Tarih yazıcılığının ortaya çıkmasında İlk Çağ'da görülen aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkili olduğu söylenebilir?**

A) Bazı insanların yaşadıkları olayları kaydetme ihtiyacı duymasının
B) Zamanla daha dayanıklı malzemelerden eşyalar yapılmasının
C) Çok uluslu devletlerin kurulmasının
D) Ulusçuluk düşüncesinin yaygınlaşmasının
E) Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasının

9. **Bir tarihçinin** "İslam-Türk âlimlerinin Tarih-i Türkistan dediği bu takvim sisteminde maymun, tavşan, tavuk, yılan, koyun, sığır yılları zor seneler sayılmıştır. Diğer yıllar da bahtlı anlamında "kut" yılları olarak anılmıştır." **şeklinde tanımladığı takvim aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Maya Takvimi
B) On iki Hayvanlı Türk Takvimi
C) Celâli Takvimi
D) Rûmî Takvim
E) Hicri Takvim

10. Tarih, yazının icadı ile başlamışsa da tarih yazıcılığında öncü kabul edilen eser ---- kitabıdır.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Taberi'nin
B) Herodotos'un
C) Thukydides'in
D) Mykerinos'un (Mikerinos)
E) İbn-i Haldun'un

Doğru Yanlış

1. Tarihi olaylarla ilgili mutlak doğru bilgiye ulaşmak zordur.

Bu duruma tarih biliminin;

I. bulunacak yeni kaynakların mevcut bilgileri tamamlayabileceği gibi tamamen değiştirebilmesi,

II. olayların; zamana, mekana ve konuya göre sınıflandırılması,

III. olayların incelenmesinde meydana geldiği zamanın şartlarının dikkate alınması

özelliklerinden hangileri kanıt olarak gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) II ve III E) I, II ve III

2. Olay; tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir. Tarihi olayların sonucunda, uzun bir süreçte gerçekleşen gelişmelere ise "olgu" denir.

Buna göre, aşağıdalerden hangisi "olgu" **kavramına örnek olarak gösterilebilir?**

A) Kadeş Antlaşması'nın imzalanması

B) Kösedağ Savaşı'nın yapılması

C) İstanbul'da Latin İmparatorluğu'nun kurulması

D) Yapılan fetihler sonrasında Balkanların Türkleşmesi

E) Türkiye'de, Miladi Takvim'in kullanılmaya başlanması

3. İnsanlığın ilk devirlerinden itibaren astronomiyle ilgilenen insanlar gün, ay ve yıl hesabına dayanan takvim denilen zaman cetvelleri hazırlamışlardır.

İnsanların takvimler hazırlamasının;

I. tarihi olayların araştırılmasını kolaylaştırma,

II. toplumsal ve ekonomik faaliyetleri planlama,

III. güvenlik ihtiyaçlarını karşılama

amaçlarından hangilerine yönelik olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) II ve III

4. Halil İnalcık, "Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir." demiştir.

Halil İnalcık'ın bu görüşü aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olabilir?

A) Tarih biliminin her şeyi konu edindiğinin

B) Kullanılan belge ve kaynakların, doğruluğunun araştırılması gerektiğinin

C) Tarihi olayların şekillenmesinde coğrafi şartların belirleyici olduğunun

D) Yardımcı bilimlerin yetersiz kaldığının

E) Tarihî gerçekleri ortaya çıkarmanın ve onları yazmanın mümkün olmadığının

5. Tarihte olay ve olgular birbirinden etkilenerek ortaya çıkmıştır.

Bu durumun tarih araştırmalarında,

I. deney ve gözlem metoduna başvurulması,
II. olaylar arasında neden sonuç bağlantısının kurulması,
III. kronoloji biliminden yararlanılması

yöntemlerinden hangilerinin kullanılmasını zorunlu hale getirdiği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. **Tarih boyunca kullanılan sikkeler (para) ile ilgili bir araştırma yapmak isteyen Tarık, aşağıdaki bilim dallarının hangisinden faydalanmalıdır?**

A) Arkeoloji B) Epigrafi
C) Nümizmatik D) Paleografi
E) Filoloji

7.

I.	Kronoloji	Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.
II.	Heraldik	Tarihte basılan paraları inceler.
III.	Epigrafi	Tarihte devletlerin kullandığı armaları inceler.

Tarihe yardımcı bilimler ile ilgili verilen yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

8. Osmanlı Devleti'nde mali işlerin düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Güneş yılı esasına dayanan bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir. 1839'dan itibaren Mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.

Yukarıda bazı bilgileri verilen takvim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gregoryen Takvimi
B) Celâli Takvimi
C) Rûmî Takvim
D) Miladi Takvim
E) On İki Hayvanlı Türk Takvimi

9. "XI. yüzyılın 1. yarısını" **ifade eden tarih aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?**

A) MÖ 1100 B) 1040
C) 2011 D) 1152
E) MÖ 140

10. Tarihi Olay; tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, dinî vb. konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, "Tarihi Olay"**a örnek olarak gösterilemez?**

A) Yasıçimen Savaşı
B) II. Viyana Kuşatması
C) Mekke'nin Fethi
D) İslamiyet'in Orta Asya'da yayılması
E) Kartaca Savaşları

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Olgu, aynı türdeki olayları bir bütün olarak anlatmak için kullanılan bir kavramdır.

Bu tanıma göre Anadolu'nun Türkleşmesi olgusunu oluşturan olaylara aşağıdakilerden hangisi örnek olarak gösterilemez?

A) Selçuklular tarafından Malazgirt Savaşı'nın kazanılması
B) Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulması
C) Moğol baskısıyla Anadolu'ya Türk göçlerinin başlaması
D) Kuzey Batı Anadolu'da Osmanoğulları Beyliği'nin kurulması
E) Osmanlı Devleti'nin Anadolu'dan götürdüğü Türkmenlerle Rumeli'de iskan faaliyetlerinde bulunması

2. Tarihi olaylar süreklilik gösterdiği için olaylar arasında neden sonuç ilişkisi vardır. Bundan dolayı bir olay kendinden önceki bir olayın sonucu ve kendisinden sonraki bir olayın nedenini oluşturabilir.

Bu bilgiler tarihi olaylarla ilgili aşağıdakilerden hangisinin önemini ortaya koymaktadır?

A) Farklı nedenlere dayandırılmasının
B) Sınıflandırılarak incelenmesinin
C) Bir bütün olarak incelenmesinin
D) Günümüze etkilerinin ortaya konulmasının
E) Tarafsız olarak incelenmesinin

3. Tarihçiler; sosyal oluşumların nasıl gerçekleştiğini ve değiştiğini, sosyal yapıların organik bağlarını, nüfus hareketlerini, olay ve olguların iç yüzünü, olayların sebep ve sonuçlarını, ekonomik ve siyasi çatışmaların nasıl meydana geldiğini anlamaya ve açıklamaya çalışırlar.

Buna göre, tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan;

I. göç hareketlerinin gerçekleşmesi,
II. önemli bilimsel faaliyetlerin yapılması,
III. savaşların toplum yapılarını etkilemesi,
IV. yeryüzü şekillerinin oluşması

gelişmelerinden hangilerinin tarihçilerin araştırma konusu içinde yer aldığı savunulabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) I, II ve III E) I, III ve IV

4.

I.	Birinci el kaynaklar	Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntular.
II.	Paleografya	Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimini inceleyen bilim dalı.
III.	Milattan Önce	Hz. İsa'nın doğumundan önceki yıllar.

Tarih bilimi ile ilgili verilen yukarıda eşleştirmelerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

5. Sosyal bir bilim olan tarihin yöntemi, diğer bilimlerden farklı olarak deneylere, formüllere, laboratuvar ölçümlerine dayanmaz.

Bu durumun tarihi olayların aşağıdaki özelliklerinden hangisiyle ilgili olduğu savunulabilir?

A) Tekrarının mümkün olmaması
B) Yeni bilgi ve belgelerle daha anlaşılabilir hale gelebilmesi
C) İnsanlar tarafından meydana getirilmesi
D) Birçok nedeninin olabilmesi
E) Neden sonuç ilişkisi içerisinde gerçekleşmesi

6. **Türklerin kullandığı aşağıdaki takvimlerden hangisi** "Güneş yılı" **esaslı <u>değildir</u>?**

A) Hicri Takvim
B) Celâli Takvimi
C) Rûmî Takvim
D) Miladi Takvim
E) On İki Hayvanlı Türk Takvimi

7. Güneş yılı esas alınarak düzenlenen ---- takvimin başlangıç tarihi olarak 1079 yılı belirlenmiştir. Selçuklu Sultanı Melikşah adına hazırlanan bu takvimi Babür Devleti de kullanmıştır.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Hicri B) Celali
C) Rumi D) Miladi
E) On İki Hayvanlı

8. Yüzyılların sınıflandırılmasında milat kavramı dikkate alınır. Hz. İsa'nın doğumundan önceki yıllara MÖ (milattan önce), sonrasına da MS (milattan sonra) denir.

Aşağıdakilerin hangisinde 1. yüzyılın 2. yarısının, 3. çeyreğini oluşturan tarih aralığı doğru verilmiştir?

A) MÖ 0-24 B) MÖ 49-25
C) 50-74 D) 75-99
E) 150-174

9. I. Olaylar arasında neden-sonuç ilişkisinin kurulması
II. Günümüzdeki gelişmelerin geçmişteki olaylara etkisi
III. Olayda rolü olan kişilerin belirlenmesi

Tarihi olayların meydana geldiği yer ve zamanın bilinmesi yukarıdakilerden hangilerini kolaylaştırır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

10. "Atatürk'ün Çanakkale Cephesi'ndeki Faaliyetleri" **hakkında araştırma yapan bir tarihçi** "bilgi ve verileri gözden geçirme, verilerin konuların tam anlamıyla açıklanmasında yeterli olup olmadığını belirleme, verileri nerede nasıl kullanacağına karar verme" **çalışmalarını, Tarih Bilimi'nin yöntemi içinde yer alan aşağıdaki aşamaların hangisinde gerçekleştirir?**

A) Tarama B) Tahlil
C) Tasnif D) Tenkit
E) Terkip

Puan

Soru 1

Tarih biliminin yöntemi olan; Terkip, Kaynak arama (Tarama) ve Tahlil aşamalarını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Soru 2

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

Sözlü | Hicrî | Milat | Olgu | Paleografya

a) Eski yazıların okunmasını sağlayan, bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalına ..... denir.

b) Destan, efsane, hikâye ve şiirler ..... kaynaklardır.

c) Ülkemizde 1 Ocak 1926 tarihine kadar yürürlükte olan ..... takvim, günümüzde sadece dinî ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

d) ..... tarihte insanlığı etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen değişimlerdir.

e) Yüzyılların sınıflandırılmasında ..... kavramı dikkate alınır.

Soru 3

Tarihi olaya ve olguya ikişer tane örnek yazınız.

Olay:

.....

.....

Olgu:

.....

.....

Soru 4

Tarih biliminin konusu nedir? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Soru 5

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

a) ..... İlk "Güneş Esaslı Takvimi" Mısırlılar, ilk "Ay Esaslı Takvimi" ise Sümerler oluşturmuştur.

b) ..... Tarihî olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgu ve belgeye ikinci elden kaynak denir.

c) ..... Kronoloji, geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.

d) ..... Tarih biliminin araştırma konusu içerisine giren iki önemli unsurdan birincisi olay, diğeri ise olgudur.

e) ..... Olgu; tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.

Soru 6

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun ifadelerle eşleştiriniz.

1. Osmanlı Devleti'nde mali işler için kullanılmıştır.
2. Her bir yıl hayvan ismiyle ifade edilmiştir.
3. Hz. İsa'nın doğumu başlangıç kabul edilmiştir.
4. Büyük Selçuklularda mali işler için kullanılmıştır.
5. Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı takvimdir.

a. On İki Hayvanlı Türk Takvimi
b. Miladi Takvim
c. Celali Takvim
d. Hicri Takvim
e. Rumi Takvim

Soru 7

Aşağıda verilen Tarihe yardımcı bilimleri kısaca açıklayınız.

Heraldik:

.....

Arkeoloji:

.....

Epigrafi:

.....

Nümizmatik:

.....

Soru 8

Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

a) Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvim hangisidir?

.....

b) Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserler ne tür kaynaklardır?

.....

Soru 9

Tarih öğreniminin faydalarından dördünü yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Soru 10

Yüzyılların sınıflandırılması hakkında kısaca bilgi veriniz.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

FASİKÜL 4

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

İnsanlığın İlk İzleri

MEB KAZANIMLARI

Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatını değerlendirebilme

Tarım Devrimi'nin Eski Çağ medeniyetlerindeki yerleşmeye ve ekonomik faaliyetlere etkisini değerlendirebilme

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen araç ve gereçlerdir.
- İnsanın geçmişini, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.
  - Bunun için yerleşim yerleri, konargöçer yaşam alanları, tapınaklar, mezarlar ve doğal çevre araştırılır.
  - Bu araştırma alanlarındaki buluntular sayesinde insanoğlunun geçmiş yaşamı hakkında çıkarımlar elde edilir.
  - Buluntulardan elde edilen bilgiler, yazıdan önceki dönemin doğru yorumlanabilmesinde oldukça önemlidir.
  - İnsanlığın bu döneminde mağaralar, kerpiçten ilkel konutlar, taştan, kemikten, pişmiş kilden yapılmış aletler o döneme ayna tutar.

Sıra Sizde

İlk insanların yaptığı yukarıdaki aletleri incleyerek dönemin yaşam koşulları ve gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi veriniz.

Mezopotamya

- Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplı olduğu için insan yaşamına uygun değildi.
- Buzulların yavaş yavaş erimeye başlamasıyla birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuştur.
  - Bunun sonucunda doğal çevre insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve ilk yerleşme ile ilgili hareketlilikler bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.
- İlk yerleşimler günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusu ve Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır.
- Bereketli Hilal de denilen bu coğrafyada iklim giderek insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve bu bölgede nüfus artmaya başlamıştır.

Vip BİLGİ

Mezopotamya "iki nehir arasındaki ülke" olarak tanımlanmıştır. Fırat ve Dicle Irmakları arasında yer alan oldukça verimli bir tarım havzasıdır.

TARİH ÖNCESİ DÖNEMLENDİRME

- Yazının icadından önceki dönem olan tarih öncesi devirler sınıflandırılırken insanların kullanmış oldukları araç-gereçlerden yola çıkılmıştır.
- Tarih öncesi Taş Çağı ve Maden Çağı şeklinde dönemlendirilmiştir. Yazının icadıyla birlikte "**Tarihî Çağlar**" başlamıştır.
- **Taş Çağı;** Eski Taş, Orta Taş ve Yeni Taş Çağı olmak üzere kendi içinde çağlara ayrılırken **Maden Çağı** da Bakır, Tunç ve Demir Çağı olarak dönemlere ayrılmıştır.
- Kullanılan ilk maden olan "**bakır**"ın dayanıksız olması yerini bakır ve kalayın alışımı olan "**tunç**"a bırakmasına neden olmuştur.
- Uzun bir süre sosyal ve askerî hayatta yoğun bir şekilde kullanılan tunç ise yerini çok daha dayanıklı bir maden olan "**demir**"e bırakmıştır.
- Tarih Öncesi Dönemlerle başlayan maden kullanımı yazının icadından sonra da gelişerek devam etmiştir.

- Tarih Öncesi Devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar gösterir.
- Yazıdan önceki dönemlerde bütün insanların aynı sıralamayı takip etmemesi, Tarih Öncesi Devirleri birbirlerinden kesin olarak ayırmayı zorlaştırmıştır. Tarih Öncesi Dönemlendirmede daha çok bölgesel olarak adlandırmalara gidilmiştir.

Vip BİLGİ

- **Konya Akşehir Dursunlu fosil yatakları**, Anadolu'da insan varlığına ilişkin kalıntıların ele geçirildiği en eski buluntu yeridir.
- **İstanbul Yarımburgaz Mağarası**'na günümüzden 270 bin-390 bin yıl önce ilk insanların yerleştiği tespit edilmiştir.
- **Antalya Karain Mağarası**, Anadolu'da insana dair en eski kemik kalıntılarını barındırması açısından çok önemlidir.

Soru 1

Tarih öncesinde yaşayan insanların önce taş, sonra toprak, daha sonra madenden yararlanmaları aşağıdakilerden hangisini gösterir?

A) İnsanların bilgi birikiminin giderek arttığını
B) Yaşayan insan sayısında artış olduğunu
C) İnsanların farklı ortamlarda, dağınık halde yaşadıklarını
D) Taş, toprak ve madenin kullanılma sürelerinin aynı olduğunu
E) Bazı malzemelerin doğada çok az bulunduğunu

ÖSYM Sorusu

Çözüm

TAŞ DEVİRLERİ

Eski Taş Çağı (Paleolitik)

- Anadolu'da MÖ 2,5 milyon-MÖ 16 bin yılları arasında yaşanmıştır.
- İnsanlık tarihinin en uzun dönemidir.
- Bu devrin başlarında insanlar beslenme gereksinimlerini doğada hazır buldukları meyveleri, bitkileri, bitki köklerini toplayarak ve çevredeki hayvanları avlayarak sağlamışlardır.
- Bu dönemde insanlar mağaralarda ve kaya sığınaklarında yaşamış kemik, çakmak taşı ve diğer sert taşları işleyerek alet yapmış ve doğaya egemen olmaya başlamışlardır.

Orta Taş Çağı (Mezolitik)

- İnsanların taştan yapılmış aletleri daha da geliştirdikleri bir dönemdir. Ancak yine de Eski Taş Çağı'na benzer özellikler taşımıştır.
- **Mikrolit** diye adlandırılan çakmak taşı ve obsidiyenden yapılmış geometrik biçimli küçük taş aletler dönemin karakterini yansıtmaktadır.
- Dönemin sonlarına doğru buzullar erimeye başlamıştır.
- Bu dönemin en önemli özelliği ateşin kullanılıp kontrol altına alınmasıdır.

Yeni Taş Çağı (Neolitik)

- Neolitik Dönemde insanlar havaların ısınmasıyla ovalarda, su kenarlarında yaşamaya ve toprağı işleyerek tarımsal üretim yapmaya başlamışlardır.
- Bu dönemde köyler kurularak yerleşik hayata geçilmiştir. Doğadaki yabani hayvanları evcilleştirerilmiş, bitki liflerinden giyecek, topraktan ve kilden çanak çömlek yapılmıştır.
- Konya'daki Çatahöyük, Burdur'daki Hacılar, Malatya'daki Cafer Höyük ve Aksaray'daki Aşıklı Höyük Anadolu'daki başlıca Neolitik Çağ yerleşimleridir.

TARIM DEVRİMİ

- Yazının icadından önceki dönemde insanın hayat tarzı avcılık ve besin toplayıcılığı şeklinde başlamıştır.

Avcı-Toplayıcı Topluluk (Temsili)

- Mezopotamya, Güneydoğu Asya ve Orta Amerika'da gerçekleşen tarım devrimiyle birlikte yerleşik hayata geçilmiştir.
- İnsanoğlu kendiliğinden yetişen yabani buğday, arpa, çavdar gibi tahılları toplayarak bunları kullanmıştır.
- Sonraki süreçte insanlar bu yabani tahılları ıslah ederek kendi kontrolünde planlı bir tarımsal faaliyete başlamıştır.
  - Böylece bölgedeki avcı ve toplayıcı toplumlar giderek üretici konuma geçmiştir.
  - Ancak konargöçer yaşam tarzı, avcılık-toplayıcılık faaliyetleri ile birlikte sürdürülmeye devam etmiştir.

Soru 2

Neolitik (Yeni Taş) Devir'de, gıda amaçlı çeşitli bitkiler yetiştirilmeye başlanmış, su kıyılarında birbirine bitişik evler yapılmış, taş alet ve silahlar daha kesici hale getirilmiş, bitki liflerinden giysiler dokunmuş, yiyecekleri saklamak için seramik kap-kacaklar yapılmıştır.

Bu bilgiler Neolitik (Yeni Taş) Devir ile ilgili aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olamaz?

A) Yerleşik yaşamın başladığının
B) Topraktan eşya yapıldığının
C) Kullanılan aletlerin geliştirildiğinin
D) Tarımsal üretime geçildiğinin
E) Yazılı kültürün oluşmaya başladığının

Çözüm

Artı Ürün Üretimi ve Sonuçları

- Anadolu'da yapılan kazı çalışmaları sonucunda MÖ 9.000'lerden itibaren üreticiliğin başladığı görülmektedir.

Vip BİLGİ

Çayönü Höyüğü (Diyarbakır) ve Cafer Höyük (Malatya) yerleşkelerinde dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan **"Emmer evcil buğdayı"**nın bulunması buna örnektir.

- MÖ 8.500'lerde Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başlamış olması, tahılın ana vatanının Anadolu olduğunu ortaya koymaktadır.
- Mezopotamya'da yazları kurak geçtiği için tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde sulamaya ihtiyaç duyulmuştur.
- Sulama işini çözen medeniyetlerin topraktan aldıkları yüksek verim sayesinde artı ürün ortaya çıkmıştır.

Vip NOT

Tarımsal üretimle birlikte tarım dışı istihdam gerekli olmuş, özellikle artı ürünün depolanması ve korunmasına yönelik iş kolları gelişmiştir.

Neolitik Dönem'de tarım devrimi (Temsili)

- Besin kaygısının giderek azalması ve daha çok nüfusun daha çok iş gücü anlamına gelmesiyle nüfus artışı hız kazanmıştır.
- Kalıcı yerleşik yaşamın etkisiyle insanların taşınmaz mallar edinebilmesi özel mülkiyeti doğurmuştur.
- Tahılların beslenmede kullanılması, yemek hazırlama işlemini gerektirmiş ve bunun için de uygun araç-gereçler üretilmiştir.
  - Tahılları kabuğundan ayırmak için kullanılan öğütme taşları, havanlar ve dibekler bunun ilk örnekleridir.

- Çanak-çömleğin gündelik yaşamda yaygın kullanımı ve kilin ateşte pişirilmesi ise gelişen yeni teknolojinin en açık göstergesi olmuştur.
- Çanak-çömlek yapım biçimleri, fırınlama teknikleri, süsleme alışkanlıkları, yazıdan önceki dönemin kültürel ve sosyal yapısı hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır.

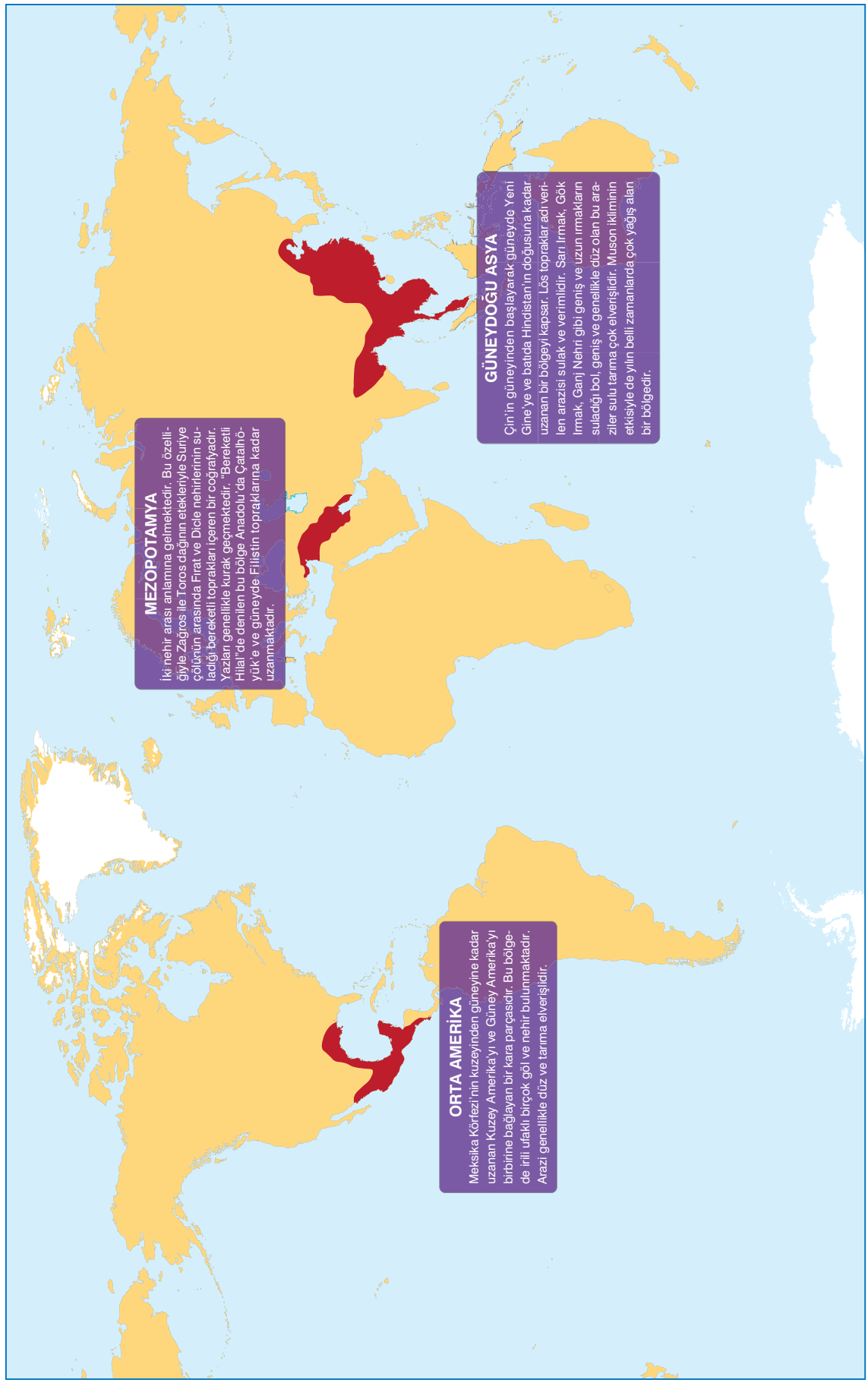

İlk Çağ'da Tarım Devrimi'nin gerçekleştiği bölgeler

İLK YERLEŞİM MERKEZLERİ

- Yerleşik yaşama ve medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri yazıdan önceki dönemde görülmektedir.
- Anadolu'da Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleri bu dönemi aydınlatan önemli yaşam bölgeleridir.

Göbeklitepe

- Göbeklitepe, Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda Örencik köyü yakınlarındadır.
- "UNESCO Dünya Mirası" listesine alınan Göbeklitepe'de konut özelliği taşımayan yapılar dinî ve ayinsel amaçlıdır.
  - Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl öncesine ait olan bu yapılar, merkezde ikiz (T) şeklinde dikili taş ile onu çevreleyen taşlar ve duvardan oluşmaktadır.
  - Her bir dikili taş en az 40-50 ton ağırlığında ve 4 ile 6 m uzunluğundadır.
- Günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli dinî mimarinin içerisinde yer aldığı Göbeklitepe'de; taş aletler, heykeller ve bitki kalıntıları bulunmuştur.
- İnsanoğlunun, tarım ve yerleşik hayattan sonra tapınaklar yaptığı şeklindeki yaygın görüş, Göbeklitepe'nin keşfiyle tartışmaya açılmıştır.

Çatalhöyük

- Çatalhöyük, Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarındadır.
- Arkeolog J. Mellart (Melır) tarafından ortaya çıkarılan kent oldukça iyi korunmuş yapılar topluluğundan meydana gelmektedir.
- Çatalhöyük'te ezme ve öğütme taşlarının bulunması, buradaki insanların kendi ekmek ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir.
- Çatalhöyük'te evlere giriş damlarda açılan kapılardan sağlanıyordu. İnsanlar evlerine girip çıkarken damlara kurulu merdivenleri kullanıyordu.
- Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerdir.

Çayönü

- Çayönü Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinin 7 km kadar güneybatısında kalan bir yerleşmedir.
- Çayönü, tahıl üretimi ve hayvanların evcilleştirilmesine dayalı köy hayatının yaşandığı ilk yerleşmelerdendir.
- Çayönü'nde çanak çömleklerin yanı sıra av hayvanlarının kemiklerinden yapılmış iğneler, çengeller, boncuklar, halkalar ve düğmeler bulunmuştur.

Göbeklitepe Kazı Alanı

ETKİNLİK - 1

Aşağıda numaralandırılarak verilen açıklamaları ilgili bölge/yer ile eşleştiriniz.

1. "İki nehir arasındaki ülke" olarak tanımlanmıştır. Fırat ve Dicle Irmakları arasında yer alan, oldukça verimli bir tarım havzasıdır.		**a.**	Çayönü
2. Diyarbakır sınırlarındaki bu yerleşke Yakın Doğu'daki köy yerleşmelerinin ilk örneği durumundadır.		**b.**	Mezopotamya
3. İnsanoğlunun, tarım ve yerleşik hayattan sonra tapınaklar yaptığı şeklindeki yaygın görüş burada elde edilen bulgularla tartışmaya açılmıştır.		**c.**	Çatalhöyük
4. Anadolu coğrafyasında 2 000 yıldan fazla bir zamanda köy yaşamından kentsel hayata geçişin önemli bir kanıtıdır.		**d.**	Göbeklitepe

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen araç ve gereçlerdir.
.....	**b.** Üretici konuma geçen ilk toplumlarda aynı anda avcılık-toplayıcılık faaliyetleri de sürdürülmeye devam etmiştir.
.....	**c.** Eski Taş Çağı (Paleolitik) insanlık tarihinin en uzun dönemidir.
.....	**d.** Tarih Öncesi Devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları tüm bölgelerde aynı zaman dilimi olarak kabul edilmiştir.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki cümlelerden boş bırakılan yerleri uygun kelime ve terimlerle doldurunuz.

a. İlk yerleşimler günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce Bereketli Hilal de denilen Anadolu'nun güneydoğusu ve ..... coğrafyasında ortaya çıkmıştır.

b. İnsanlar tarihte ilk defa ..... MÖ 10000 yılı civarında daha önceden tepelerin yamaçlarından toplayarak yedikleri yabani buğday tahıllarını evcilleştirip kendileri yetiştirmeyi denemişlerdir.

c. Günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli dinî mimarinin içerisinde yer aldığı .....; taş aletler, heykeller ve bitki kalıntıları bulunmuştur.

d. Orta Taş Çağı'nda (Mezolitik), "....." diye adlandırılan çakmak taşı ve obsidiyenden yapılmış geometrik biçimli küçük taş aletler bu dönemin karakterini yansıtmaktadır.

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplı olduğu için insan yaşamına uygun değildi. Buzulların eriyerek iklimin normale dönmesiyle insanlar tarım yapmaya başlamıştır.

Tarımsal hayatın başlamasının;

I. ateşin ısınma ve aydınlatmada kullanılmaya başlanması,

II. ihtiyaç fazlası ürün elde edilmesi,

III. köy kültürünün oluşması

gelişmelerinden hangileri üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

2. I. Yakın Doğu'daki köy yerleşmelerinin ilk örneği

II. Keşfedilen en erken tarihli dinî mimari alanı

III. Köy yaşamından kentsel hayata geçilmesi

Yukarıdaki özelliklere ait yerleşim yerleri aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I.	II.	III.
A)	Alacahöyük	Çatalhöyük	Çayönü
B)	Çayönü	Göbeklitepe	Çatalhöyük
C)	Çatalhöyük	Göbeklitepe	Alacahöyük
D)	Göbeklitepe	Çayönü	Çatalhöyük
E)	Çayönü	Alacahöyük	Göbeklitepe

3. Tarih öğretmeni Adem'e ödev olarak yazıdan önceki dönemde insana ait izlerin neler olduğu konusunu vermiştir. Adem hazırladığı ödevde Yazıdan önceki dönemi aydınlatan bulguların beşini yazmış ancak öğretmeni bunlardan birinin yanlış olduğunu belirtmiştir.

Buna göre öğretmenin, Adem'in ödevinde yanlış olduğunu belirttiği bulgu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ok ve yay

B) Taş balta

C) Buğday fosili

D) Kil tabletler

E) Öğütme taşı

4. Şanlıurfa bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda, geçmişi 12 bin yıl öncesine dayanan Göbeklitepe'nin keşfi, dinler tarihi açısından önemli veriler sunmuştur. Göbeklitepe tapınakları genellikle sonsuzluğu, bütünlüğü ve evreni simgeleyen daire formunda inşa edilmiştir. Tapınak alanındaki kaya yüzeylerinde rastlanan daire sembolü Göbeklitepe'den sonra inşa edilmiş birçok tapınakta da görülmektedir.

Bu bilgiler Göbeklitepe ile ilgili;

I. gözlemevi amacıyla inşa edildiği,

II. inanç merkezi olarak kullanıldığı,

III. köy kültüründen kent kültürüne geçişi başlattığı

durumlarından hangilerinin göstergesi olabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

5. "Bereketli Hilal" olarak gösterilen Yukarı Mezopotamya, insanlık tarihinin bilinen en eski yerleşim yeri olup Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Urfa ve Harran'ı da kapsamaktadır.

Yukarı Mezopotamya'nın Bereketli Hilal olarak anılmasında;

I. verimli arazilere sahip olması,

II. ılıman ikliminin olması,

III. yapı malzemesi olarak toprak ve kerpiç kullanılması

nedenlerinden hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

6. Yazının icadından önce insanlar, toplumsal hafızalarını sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarmış ve bu yolla korumuştur.

Aşağıdaklerden hangisi yazının icadından önceki sözlü kültür ile ilgili olamaz?

A) Efsaneler B) Ozanlar

C) Kitabeler D) Destanlar

E) Mitler

7. **Bir tarihçinin** "İlk insanlar için doğal volkanik cam, araç-gereç yapımında ideal ham madde olup insanlar bunlardan bıçak, iğne ve olta gibi aletler üretmişlerdir." **şeklinde tanımladığı malzeme aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Megaron B) Parşömen C) Mikrolit

D) Ziggurat E) Obsidyen

8. İnsanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra beslenmek için av hayvanlarını izlemeyi ve yer değiştirmeyi bırakmışlardır.

Bu duruma;

I. insanların beslenme alışkanlıklarının değişmesi,

II. mülkiyet kavramının oluşması,

III. dinî inançların şekillenmesi

gelişmelerinden hangilerinin neden olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve III E) I, II ve III

9. **Şanlıurfa kent merkezi yakınlarında olup Arkeolog Klaus Schmidt (Kılaus Şimit) tarafından başlatılan kazılarla gün yüzüne çıkarılan ve** "UNESCO Dünya Mirası" **listesine alınan arkeolojik alan aşağıdakilerin hangisidir?**

A) Göbeklitepe

B) Çayönü

C) Hattuşa

D) Çatalhöyük

E) Alacahöyük

10. I. Avcılık ve toplayıcılık

II. Konargöçerlik

III. Yerleşik hayat

Yukarıdakilerden hangileri insanların "Yazı Öncesi Dönem"**de benimsediği yaşam tarzları arasında yer alır?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

FASİKÜL 5

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

Eski Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları

MEB KAZANIMLARI

Eski Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanıma

İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

MEZOPOTAMYA MEDENİYET HAVZASI

- Mezopotamya Yunancada "**iki nehir ortasındaki ülke**" anlamına gelir.
  - Bu isim tarihte Doğu Anadolu'dan doğup Basra Körfezi'nde denize dökülen Dicle ve Fırat Nehirlerinin çevresinde kalan topraklar için kullanılmıştır.
- Mezopotamya'da Sümer, Akad, Babil ve Asur gibi devletler kurulmuştur.

Sümerler

- MÖ 4000-2350 yıllarında yaşamış olan Sümerler "**site**" denilen şehir devletleri kurmuşlardır.
  - Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Eridu bu şehir devletlerinin en önemlileri arasındadır.
- Akadlı Sargon'un, Uruk kralı Lugalzagesi'yi yenilgiye uğratarak yönetimi ele geçirmesiyle birlikte Sümerler siyasi güçlerini kaybetmişlerdir.
- Sümerler yazı başta olmak üzere uygarlığa birçok alanda katkıda bulunmuşlardır.

Mezopotamya

Akadlar

- MÖ 2350-2150 yılları arasında varlığını sürdüren Akadlar imparatorluk adı verilen sistemin temellerini atmışlardır.
- Kral Sargon yaptığı seferlerle efsanevi bir kişilik haline gelmiştir.
- Akad Kralı Sargon ve Naramsin'in Anadolu'ya düzenlediği seferlere ilişkin kayıtlar Anadolu tarihi hakkındaki ilk yazılı kayıtlardır.
- Başkenti Agede olan Akad İmparatorluğu, MÖ 2015 dolaylarında Zagroslardan gelen Gutiler tarafından yıkılmıştır.

Babiller

- Babillerin en güçlü kralı Hammurabi dine dayalı devlet anlayışı yerine, gücünü ordudan alan mutlak krallık anlayışını getirmiştir.
- Hammurabi; ceza, mülkiyet, ticaret alanlarında döneminin en gelişmiş kanunlarını yapmıştır.
- Hammurabi'nin ölümünden sonra siyasi ve askeri anlamda ön plana çıkamayan Babiller, MÖ 539'da Persler tarafından yıkılmıştır.

Asurlular

- Asya kökenli kavimlerle Arabistan kökenli Samilerin karışımından oluşan Asurlular, Yukarı Mezopotamya'da yaşamışlardır.
- Başkentleri Ninova olan Asurlular, Anadolu da Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de ticaret kolonileri kurmuşlardır.
- Asurlu tüccarlar, başta **Kaniş (Kültepe)** olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde pazarlar kurmuşlardır.
- Heykel yapma sanatında ilerleyen Asurlular dünyanın bilinen ilk kütüphanesini Ninova'da kurmuşlardır.

Vip NOT

Asurlular, Sümerlerden öğrendikleri yazıyı Anadolu'ya getirmiş ve Anadolu'da Tarihî Çağların başlamasını sağlamışlardır.

ANADOLU MEDENİYET HAVZASI

Hititler

- Hititler, MÖ 17. yüzyıl ile 12. yüzyıl arasında Çorum'da yer alan Hattuşaş merkezli büyük bir imparatorluk kurmuşlardır.
- Hititler, Ege'den Fırat'a, Karadeniz'den Suriye'ye kadar hâkimiyet kurmuşlar, Suriye toprakları yüzünden Mısırlılarla "**Kadeş Savaşı**"nı yapmışlardır.
  - Hititlerin Mısırlılar ile MÖ 1280'de imzaladığı "**Kadeş Antlaşması**" tarihin bilinen ilk antlaşmasıdır.
- MÖ 1200'lerde Ege göçleri sonucu Hitit Devleti'nin yıkmasıyla Güneydoğu Anadolu'da Hitit şehir devletleri kurulmuştur.

Lidyalılar

- Lidyalılar, Batı Anadolu'da Gediz ile Küçük Menderes Irmakları arasındaki bölgeye yerleşmişlerdir.
- Kral Yolu üzerinde ticaret yaparak büyük bir zenginliğe ulaşan Lidyalılar, insanlık tarihinde ilk kez **parayı (sikke)** kullanmışlardır.

Frigler

- Anadolu'ya Boğazlar üzerinden gelen Frigler, Kızılırmak ile Sakarya Nehirleri arasında kalan bölgeye yerleşmişlerdir.
- Friglerin kurucusu Gordios'tur. Başkentleri Ankara'nın Polatlı ilçesi yakınlarındaki Gordion şehridir.
- Friglerin en önemli kralları efsanelere konu olan Midas'tır.
- Frigler, özellikle tarım alanında ve dokumacılıkta gelişmişler, "**Tapates**" adı verilen halı ve kilimler dokumuşlardır.
- Frigler, çivi kullanmadan yaptıkları mobilyaları ile tanınmışlar ve "**fibula**" denilen çengelli iğneleri icat etmişlerdir.

Soru 1

Gökçen: "---- siyasi birliklerini MÖ 750'li yıllarda kurmuş, tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Tarım, hayatlarında önemli bir yer tutmuştur. Öyle ki bereket tanrıçasına Kibele adını vermişler, ayrıca tarımı korumak için özel kanunlar çıkarmışlardır."

Orhan: "Bu devletin merkezi, Ankara il sınırları içerisindedir."

Bu diyalogda sözü edilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

A) Lidya B) Frig C) Urartu D) Hitit E) İyon

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Urartular

- MÖ IX. yüzyılda Doğu Anadolu Bölgesi'nde merkezi **Tuşpa** (Van) olarak kurulmuşlardır.
- Urartular taş işçiliğinde gelişmişlerdir. Van Kalesi'nin yanında su kanalları, su bentleri ve mezar odaları inşa etmişlerdir.
- Zengin demir, gümüş ve bakır yataklarına sahip olan Urartular maden işleme sanatında ilerleme kaydetmiştir.
- Urartular, MÖ VI. yüzyılda İran'dan gelen Medler tarafından yıkılmışlardır.

MISIR MEDENİYET HAVZASI

- Nil Nehri etrafında ortaya çıkan Mısır medeniyeti İlk Çağ'daki en büyük medeniyetlerden biridir.
- Mısır da ilk siyasi teşkilatlanma "**nom**" adı verilen şehir devletleri şeklindedir.
- MÖ 3000 yılında Kral Menes, Mısır'a tamamen hâkim olarak ülkede ilk kez siyasi birliği sağlamıştır.
- Kral Menes ile beraber Mısır'da "**firavun**" adı verilen dinî ve siyasi gücü olan tanrı-kralların yönetimi başlamıştır.
- Tarihçi Manetho yaklaşık 3.000 yıllık Mısır tarihinde 30 hanedanın başa geçtiğini ifade etmiştir.
- Mısırlılar dini mimariyle (piramitler) ilgili önemli eserler yapmışlar ve Güneş yılı esaslı takvimi icat etmişlerdir.
- Mısır Uygarlığı, Hititler ve Asurlular başta olmak üzere birçok devletle rekabet içerisinde olmuştur.

DOĞU AKDENİZ MEDENİYET HAVZASI

Fenikeliler

- Fenikeliler, MÖ XII. yüzyılda siyasi bir güç olarak ortaya çıkmışlar ve MÖ II. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.
- Fenikeliler, Doğu Akdeniz sahil şeridinde denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.
- Doğu Akdeniz'de çok iyi bir ticaret ağı kurmuş olan Fenikeliler, Batı Akdeniz'de de ticaret kolonileri kurmayı başarmışlardır.

Mısır, Kıbrıs, Girit, Rodos, Sicilya, Sardunya ve İspanya'ya kadar uzanan birçok yerde ticaret kolonileri kuran Fenikeliler, bu sayede dünya deniz ticaretini kontrol etmeyi başarmışlardır.

İbraniler

- İbraniler, Eski Çağda Suriye ile Mezopotamya arasında göçebe olarak yaşamışlar, daha sonra Filistin'e yerleşmişlerdir.
- Filistin'de MÖ 1040'lara doğru bir krallık kurmuşlardır.

Vip NOT

İlk Çağ uygarlıkları içerisinde ilk defa tek tanrılı dine inanan topluluk olma özelliğiyle ayrı bir yere sahip olan İbraniler farklı coğrafyalarda birçok devletin egemenliğinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

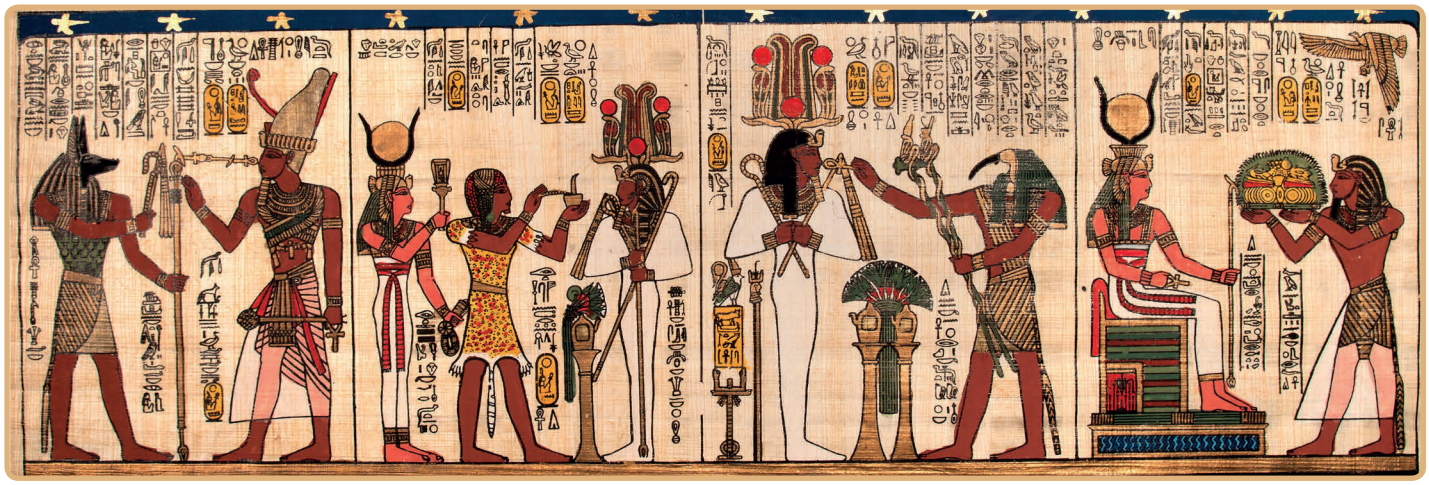

? Sıra Sizde Yukarıdaki Mısır hiyeroglif yazısını inceleyerek Mısır'ın siyasi yapısı hakkında bilgi veriniz.

İRAN MEDENİYET HAVZASI

- İran'da ilk büyük medeniyeti MÖ IX. yüzyılda Medler kurmuştur.
- MÖ 550'de başka bir İran kavmi olan Persler, Med hâkimiyetine son vererek Anadolu ve Mezopotamya'yı istila etmişlerdir.
- Geniş topraklara sahip Persler, "**satraplık**" denilen eyalet sistemini oluşturmuşlar ve gelişmiş bir posta teşkilatı kurmuşlardır.
- Persler, Sardes'ten başlayıp başkentleri Sus'a kadar uzanan "**Kral Yolu**"nu yapmışlardır.

AVRUPA MEDENİYET HAVZASI

- Sami dillerinde güneşin battığı yer anlamındaki "erep" kelimesinden türeyen Avrupa adı Yunancada "**Europa**" hâlini almış ve Adalar Denizi'nin batısındaki ülkeler için kullanılmıştır.

İyonyalılar

- İyonyalılar, Akdeniz Avrupa Medeniyetleri arasında sayılması yanında Anadolu medeniyeti olarak da kabul edilmektedir.
- MÖ 13. yüzyılda Anadolu'nun batısında Büyük ve Küçük Menderes havzalarında şehir devletleri olarak örgütlenmişlerdir.
- Kurdukları ticaret kolonileri sayesinde zenginleşmişler, Anadolu'nun batısında birçok imar faaliyetini gerçekleştirmişlerdir.
  - Efes, Milet, Teos, Phokaia (Foça), Smyrna (İzmir), Samos (Sisam) ve Khios (Sakız) İyonya kentlerinden bazılarıdır.

Yunanlar

- MÖ 2000'den itibaren Eski Yunan'da "**polis**" adı verilen şehir devletleri (Atina, Sparta, Korint, Larissa, Megara gibi) ortaya çıkmıştır.
- Yunan şehir devletleri Avrupa medeniyetinin oluşmasına önemli katkıda bulunmuşlardır.
- Şehir devletleri dış tehditlere karşı birlikte hareket ederken, barış zamanlarında genellikle birbirleriyle çekişme halinde olmuşlardır.
- Atina Şehir Devleti'nin güçlü bir donanması varken, Sparta'nın piyadelerden oluşan kara ordusu vardı.

Romalılar

- MÖ 756'da temelleri İtalya'da atılan Roma Krallığı MÖ 509 yılında bir ihtilal ile cumhuriyete dönüşmüştür.
- Roma'da Cumhuriyet Dönemi MÖ 27'de yerini imparatorluğa bırakmıştır.
- Roma, bu iki dönemde sınırlarını genişleterek eyaletlerden oluşan küresel bir devlet olmuştur.
- Roma İmparatorluğu, Kavimler Göçü'yle birlikte Doğu-Batı olarak ikiye ayrılmıştır.
- Batı Roma, Vizigot ve Vandal saldırıları sonucu zayıflayarak MS 476'da yıkılmış; Doğu Roma ise Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethi ile son bulmuştur.

Makedonlar

- MÖ 12. yüzyıldaki Dor göçleri ile temelleri atılan Makedon Devleti, II. Philip ile Yunanistan'ın büyük bir bölümüne hâkim olmuştur.
- II. Philip'in oğlu Alexsander (Büyük İskender) MÖ 4. yüzyılda Yunan şehir devletlerinde düzeni sağladıktan sonra doğuya yönelmiştir.
- Büyük İskender, Perslere son vermiş, Asya'nın güneyinde İndus Vadisi'ne kadar olan toprakları ve Mısır'ı ele geçirmiştir.
- Büyük İskender, Doğu ve Batı kültürünü birleştirerek sentez bir kültür meydana getirmiştir.
- Büyük İskender'in ölümünden sonra toprakları "**Diadohlar**" adı verilen komutanları arasında paylaşılmıştır.

TÜRKİSTAN MEDENİYET HAVZASI

- İranlılar ve Araplar, Türklerin yaşadığı Orta Asya'yı "Türk yurdu" anlamına gelen Türkistan olarak adlandırmışlardır.

Vip NOT

6. yüzyılda Batılılar tarafından Turkhia (Türkiye) olarak adlandırılmış olan bölge, kuzeydoğuda Baykal Gölü, güneybatıda Gobi Çölü'nden başlayıp batıda Hazar Denizi'ne kadar uzanmaktadır.

İskitler

- İskitler MÖ 9. yüzyılda Türkistan'da Hunlarla giriştikleri mücadeleyi kaybederek önce Karadeniz'in kuzeyine göçmüşlerdir.
- Atı, savaş alanlarında çok etkili kullanan İskitler batıya ve güneye doğru hareketle Anadolu ve Mezopotamya'da süvari birliklerinin kullanılmasına öncülük etmişlerdir.
- İskitler, Anadolu ve Mezopotamya'nın siyasi ve demografik yapısını da etkilemişlerdir.

Asya Hunları

- MÖ 220'de kurulan Asya Hun Devleti, Türklerin Asya içlerinde siyasi bütünlüğü sağlayarak kurdukları ilk teşkilatlı devlettir.
- Hunların bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır (MÖ 220-209).
- MÖ 209'de Mete'nin kağan olmasıyla Asya Hunları seferler düzenleyerek Çin İmparatorluğu'nu yenilgiye uğratmışlardır.
- Mete Han'ın MÖ 174'te ölümüyle yerine geçen oğlu Ki-ok, babasının Çin'i baskı altında tutma siyasetini devam ettirmiştir.
- Asya Hunları Çin entrikalarının da etkisiyle artan taht kavgaları sonucunda güney ve kuzey olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Kuzey Hun Devleti MS 155'de Çinlilerin ve Sienpilerin saldırıları sonucu dağılmış, Çinlilerin görevlendirdiği hükümdarlarca yönetilen Güney Hun Devleti ise MS 216'da yıkılmıştır.

Vip NOT

Asya Hunları, Türk tarihinde ordu yapılanmasından devlet teşkilatına kadar birçok alanda ilkleri ortaya koymuşlardır.

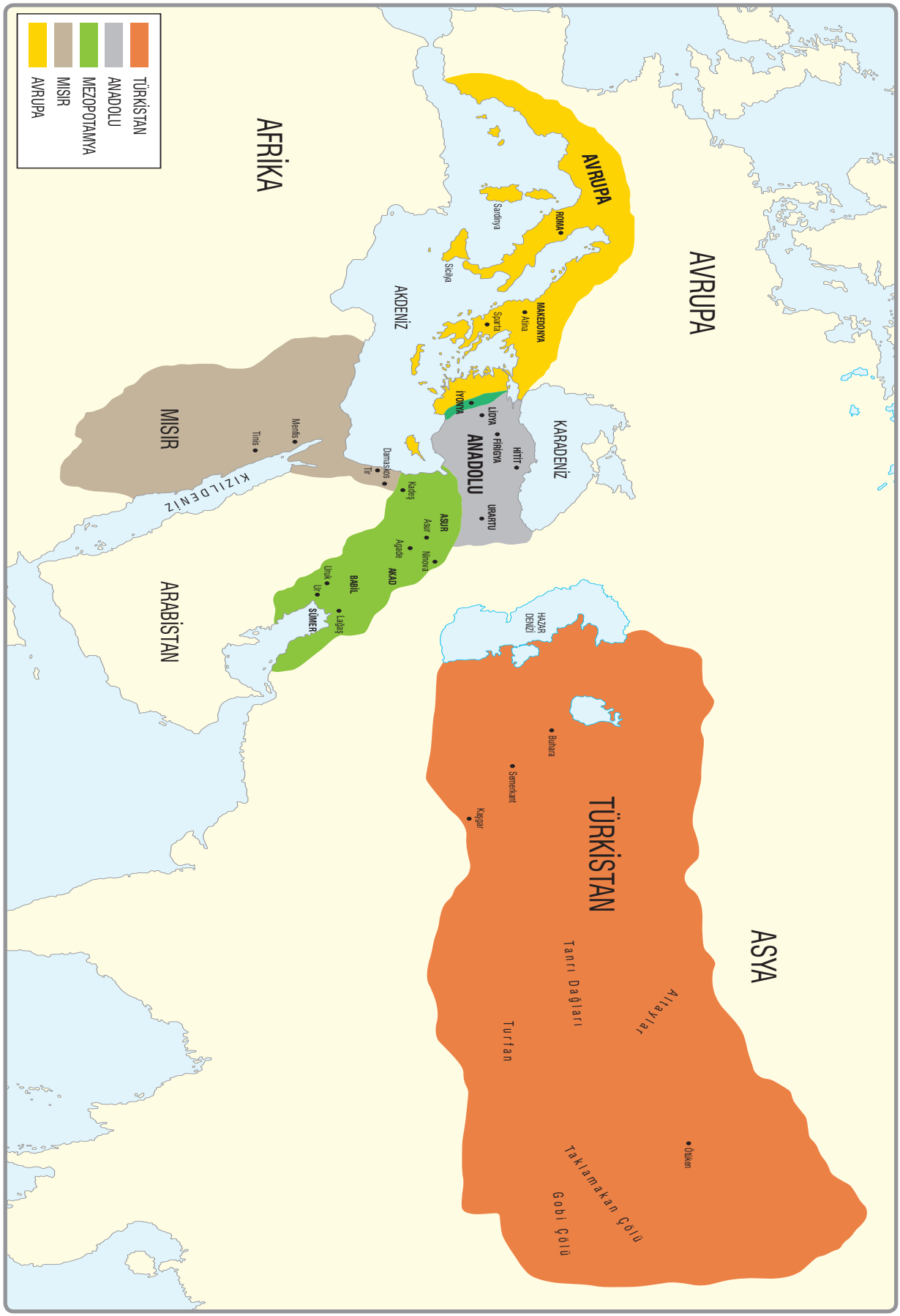

İlk Çağ'da medeniyet havzaları

ETKİNLİK - 1

Aşağıda numaralandırılarak verilen açıklamaları ilgili uygarlıkla eşleştiriniz.

1. İki yüzyıl Anadolu'da sürdürdüğü ticari faaliyetler nedeniyle bu dönem tarihte Koloni Devri (MÖ 1950-1750) olarak anılmıştır.		**a.** Sümerler
2. MÖ 4000-2350 yıllarında yaşamışlar ve "site" denilen şehir devletleri kurmuşlardır. Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Eridu bu şehir devletlerinin en önemlileridir.		**b.** Asurlular
3. Atı ilk evcilleştiren toplumlar arasında yer alarak Anadolu ve Mezopotamya'da süvari birliklerinin kullanılmasına öncülük etmişlerdir.		**c.** Fenikeliler
4. Akdeniz'in ilk uzman gemicileri ve tüccarları olup Akdeniz Havzası'nda ticari ve ekonomik etkileşimi geliştirmişlerdir.		**d.** İskitler

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** İranlılar ve Araplar, Türklerin yaşadığı Orta Asya'yı "Türk yurdu" anlamına gelen Türkistan olarak adlandırmışlardır.
.....	**b.** Frigler, çivi kullanmadan yaptıkları mobilyaları ile tanınmışlar ve "fibula" denilen çengelli iğneleri icat etmişlerdir.
.....	**c.** MÖ 220'de kurulan Asya Hun Devleti, Türklerin Asya içlerinde siyasi bütünlüğü sağlayarak kurdukları ilk teşkilatlı devlettir.
.....	**d.** Geniş topraklara sahip Persler, "avasım" denilen eyalet sistemini oluşturmuşlar ve bu eyaletler arasında gelişmiş bir posta teşkilatı kurmuşlardır.

ETKİNLİK - 3

Aşağıda verilen bilgilerin karşısına ilgili medeniyet havzasını yazınız.

.....	**a.** Yunancada "iki nehir ortasındaki ülke" anlamına gelen bu coğrafyada Sümer, Akad, Babil ve Asur gibi devletler kurulmuştur.
.....	**b.** "Uygarlıklar beşiği" adıyla anılan bu coğrafyada İlk Çağ'ın önemli uygarlıkları kurulmuştur.
.....	**c.** Bu coğrafyada ilk siyasi teşkilatlanma "nom" adı verilen şehir devletleri şeklindedir.
.....	**d.** Bu coğrafyada ilk büyük medeniyeti MÖ IX. yüzyılda Medler kurmuşlardır.

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Hiyeroglif adı verilen resim yazısını kullanan Mısırlılar, matematikte ondalık sayı sistemini bulmuşlar ve dört işlemi kullanmışlardır. Nil Nehri'nin hareketlerini incelemeleri astronomide gelişmelerini bu da takvimi icat etmelerini sağlamıştır. Nil'in taşkınları sonucu arazilerin tespiti için alan ölçmeyi hesaplamışlardır. Mısır'da mumyaladıkları firavunlar için piramitler, halk için ise labirent adı verilen mezarlar yapılmıştır.

Yukarıda verilen bilgilere göre Mısırlılar ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Hukuk bilincinin geliştiği
B) Ahiret inancının olduğu
C) Mimari, astronomide gelişmeler yaşandığı
D) Tarım ekonomisinin önemsendiği
E) Tarihî Çağlara geçildiği

2. Asurlular; kara kolonileri kurmuş ve yaptıkları ticaret yolları sayesinde Anadolu'yla güçlü bir ticaret bağı oluşturmuşlardır. Hititler, Asurlular ile yaptıkları ticaret sonucunda çivi yazısını öğrenmişler ve kullanmışlardır.

Bu bilgiler;

I. ticari faaliyetlerin kültürlerin aktarılmasına olanak sağladığı,
II. Asurlular ile Hititlerin askeri ittifak kurduğu,
III. Anadolu'da Tarihi Çağlara geçildiği

durumlarından hangilerinin göstergesi olabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

3. Frig kralları tarım ve hayvancılığın gelişmesine önem vererek bunları koruyan kanunlar çıkarmış, saban kırana ve öküz öldürene ölüm cezası vermişlerdir. Hayvanları konu alan "fabl"ın ilk örneklerini veren Frig toplumunda bereket tanrıçası Kibele baş tanrıça kabul edilmiştir.

Bu bilgilere göre Friglerle ilgili aşağıdakilerden hangisi savunulamaz?

A) Hukukun ekonomik yaşamdan etkilendiği
B) Köleci-toplum düzeninin oluştuğu
C) Sosyokültürel yaşamın uğraş alanlarından etkilendiği
D) Caydırıcı ve ağır cezalara yer verildiği
E) Tarımın dinî inanışı etkilediği

4. **Aylin:** "Mezopotamya'da Sümerler; Ur, Uruk, Kiş, Lagaş gibi "Site" adı verilen şehir devletleri kurmuşlardır. Etrafı surlarla çevrili siteler; "Ziggurat" adı verilen tapınak ve onun etrafındaki evlerden meydana gelmiştir." demiştir.

Çağrı: "Sitelerin başında patesi veya ensi adı verilen krallar bulunur ve Tanrı adına ülkeyi yönettiklerini iddia ederlerdi." diye eklemiştir.

Bu diyalogda verilen bilgilere bakılarak Sümerler ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Yönetimin meşruiyet kaynağı tanrısaldır.
B) Askeri, dini ve sivil mimariye dair yapılar inşa etmişlerdir.
C) Kent devletlerinin biraraya gelmesiyle imparatorluk kurmuşlardır.
D) Dinin toplumsal alanda önemli bir etkisi vardır.
E) Dış saldırılara karşı güvenlik önlemleri alınmıştır.

5. Urartular, Doğu Anadolu'nun zor coğrafi şartlarında kurulmuş olmalarına rağmen yüksek bir uygarlık kurmuşlardır.

Bu yargıyı:

I. çok tanrılı bir inanç sistemlerinin olması,
II. demir, gümüş ve bakır yataklarını işletmeleri,
III. su kanalları ve su bentleri yapmaları

durumlarından hangileri destekler?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

6. **Aşağıdakilerden hangisi Mısır Uygarlığı'nın özelliklerinden biri değildir?**

A) Nil Nehri etrafında ortaya çıkmıştır.
B) Hiyeroglif adı verilen resim yazısı kullanılmıştır.
C) Dini mimari ile ilgili önemli eserler yapılmıştır.
D) Güneş yılı esaslı takvim kullanılmıştır.
E) Tabakalaşmanın olmadığı bir sosyal yapı oluşturulmuştur.

7. **İlk Çağ uygarlıkları ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**

A) Yunanlılar, "nom" adı verilen şehir devletleri kurmuşlardır.
B) Mısırlılar, Nil Deltası'nda uygarlık kurmuşlardır.
C) Hititler, Mısırlılarla Kadeş Savaşı'nı yapmışlardır.
D) İbraniler, tek tanrılı semavi din inancını benimsemişlerdir.
E) Roma İmparatorluğu, Kavimler Göçü'yle birlikte Doğu-Batı olarak ikiye ayrılmışlardır.

8. **Anadolu'daki kazılarda ele geçen;**

I. sulama kanalları,
II. altın takılar,
III. tapınaklar

buluntularından hangileri kamu mülkiyetine ait kanıtlardır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

9. "Güneşin doğduğu yer" anlamına gelen Anadolu'da İlk Çağlardan itibaren birçok uygarlık kurulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi "İlk Çağ"**da Anadolu'da kurulan uygarlıklar arasında yer almaz?**

A) Hititler B) Latinler
C) Lidyalılar D) Urartular
E) Frigler

10. I. İkliminin yaşam koşullarına uygun olması
II. Göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması
III. Verimli ve tarıma elverişli topraklarının olması
IV. Tarihte ilk paranın burada kullanılması
V. Asya ve Avrupa'yı bağlayan bir köprü konumunda olması

Yukarıdakilerden hangisi "İlk Çağ"**da Anadolu'da bir çok uygarlığın kurulmasının nedenleri arasında yer almaz?**

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

FASİKÜL 6

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

Eski Çağ'da Yönetim ve Ordu Sistemleri

MEB KAZANIMLARI

Eski Çağ'daki farklı medeniyetlerin yönetim ve ordu sistemlerini özetleyebilme

ESKİ ÇAĞ'DA YÖNETİM VE ORDU

- İlk insanların avcılık ve toplayıcılıktan yerleşik yaşama geçerek tarımın ortaya çıkışı toplumların siyasi organizasyonlarında değişime yol açmıştır.
- İlk tarım toplumlarında ekonomik ve sosyal organizasyonun temel birimi 10-50 aileden oluşan topluluklardır. Bu yerleşimler, zamanla büyüyerek kabile konfederasyonlarını oluşturmuştur.

Vip BİLGİ

Kabile

Kabile, aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğuna verilen isimdir. Bu dönemde kabile organizasyonları genelde sayıları binlerle ifade edilen topluluklardır.

Kabile Yaşamı (Temsili)

- Örneğin Anadolu medeniyetlerinden Urartular, Hititler, Frigler ve Lidyalılar; Mezopotamya'da Sümer, Babil ve Akadlar kabile konfederasyonlarının bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

- Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla şehir devletlerini oluşturmuştur.
- İlk Çağ medeniyet alanlarına bakıldığında Mısır'da "**nom**", Sümerlerde "**site**", İyon ve Dorlarda "**polis**" adı verilen şehir devletleri kurulmuştur.
- Antik medeniyetlerdeki kabileler veya şehir devletlerinin başlarında kral veya feodal yöneticiler vardı. Bu yöneticiler merkezdeki büyük krala bağlıydı.
  - Büyük kral güçlü ve dirayetli ise merkezî bir devlet yapısı oluşmuş, güçsüzse kabileler merkezden bağımsız hareket etmiştir.
- İlk Çağ'da bazı güçlü krallar kendi ülkeleri dışındaki yerleri ele geçirmiş, farklı milletleri yönetimi altına almış ve imparatorluklar kurduğu da olmuştur.
- İnsanoğlu, madenleri işlemeye başlayınca taşa göre daha dayanıklı, sivri ve kesici silahlar yapmaya başlamıştır. Atı evcilleştirmiş ve at arabasını yapmıştır.
- Zamanla bunları komşu devletlere üstünlük sağlamak adına savaş meydanlarında kullanan devletler, ordu ve komutanlarının gücü nispetinde büyük topraklara hükmetmiştir.

Vip BİLGİ

Meşruiyet: Meşruluk, yasal olma.

Monarşi: Siyasi gücün bir tek kişinin elinde bulunduğu ve yönetimin genellikle kan yoluyla aile bireylerine geçtiği yönetim biçimidir.

Teokrasi: Siyasi iktidarın, Tanrı'nın temsilcileri olduklarına inanılan yöneticiler ve din adamlarının elinde bulunduğu toplumsal, siyasi düzendir.

İmparatorluk: İçerisinde çeşitli unsurları (din, etnik köken, dil vb) barındıran devlet modelidir.

İLK UYGARLIKLARDA YÖNETİM VE ORDU

- İlk Çağ'da Mezopotamya, Mısır, Anadolu gibi bölgelerde geniş alanlara hükmeden güçlü siyasi oluşumlar ortaya çıkmıştır.

Sümerlerde Yönetim ve Ordu

- Sümerlerde her büyük şehir bir krallık gibi örgütlenmiştir.
- Sümerlerde yönetici olan "**Ensi**", "**Lugal**" ve "**Lugal Kalma**"lar aynı zamanda rahip, yargıç ve komutandı.
- Kentler arasında sınır anlaşmazlığı sebebiyle uzun süren savaşlar yaşandığından kentlerin etrafı surlarla çevrilmiştir.
- Sümer kentleri zamanla büyüyerek devletleşmiş, bu durumda savunma endişesi artmış ve düzenli askerî birlikler kurulmuştur.
- Savaş arabalı askerler ve piyadelerden oluşan Sümer ordularında kullanılan savaş aletleri ok, yay, balta, mızrak, kalkan ve miğferdir.
- Her kentte Sümerlerin saygı duyduğu tanrılara adanmış "**ziggurat**" denilen tapınaklar inşa edilmiştir.
  - Bu tapınakları yöneten rahip sınıfı, kentin yöneticileri üzerinde etkili olmuştur.

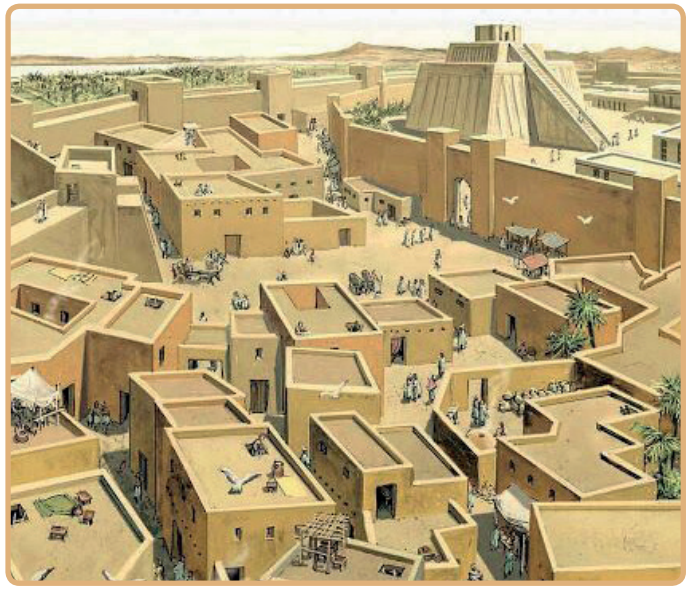

Merkezinde Ziggurat Olan Sümer Kent Devleti (Temsili)

Ziggurat

Ziggurat, Mezopotamya ve çevresinde piramitlere benzeyen bir çeşit tapınaktır. Bu özelliğinin yanında çok fonksiyonlu olması kültürel gelişmelere de öncülük etmesini sağlamıştır. Bu kültürel gelişmelerden biri de yazının icadıdır.

Sümerlerde tapınaklara teslim edilen tarım ürünleri, satılan ve satın alınan her türlü ticari mal, rahipler tarafından kil tabletler üzerine resimler ve işaretlerle kaydedilmiştir. Zamanla bu resim ve işaretlerin heceye dönüşmesiyle çivi yazısı ortaya çıkmıştır.

Akadlarda Yönetim ve Ordu

- MÖ 2350-2150 yılları arasında varlığını sürdürmüş olan Akadlar krallıkla yönetilmiştir.
- Sami kökenliler tarafından kurulan devlet zamanla Mezopotamya'nın tamamına hâkim olarak çok uluslu bir yapı kazanmıştır.

Vip NOT

Şehir devleti modelinden büyük devlet modeline geçen Akadlarda krallar "dünya hâkimi" olarak anılmıştır.

Tarihte ilk daimî orduyu kuran Akadlar, İlk Çağ'da bu özellikleriyle ön plana çıkmışlardır.

- Akad nüfusunun farklı din ve ırklardan oluşması ülkede sık sık isyanlar yaşanmasına neden olmuştur.

Hititlerde Yönetim ve Ordu

- MÖ 1650-1190 yılları arasında Anadolu'da devlet olarak varlığını sürdürmüş olan Hititler krallıkla yönetilmiştir.
- Hitit kralları öldükten sonra tanrı olarak anılmış, kralların ruhlarına kurbanlar sunularak ayinler yapılmıştır.
- Krallar; büyük kral, imparator ve tanrının gözdesi gibi ünvanlarla anılmıştır.
- Krallar, Fırtına Tanrısı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak başrahip ve başkomutan ünvanlarına da sahip olmuşlardır.
- Hitit Devleti'nde üst düzey görevlilerin bulunduğu soylulardan oluşan "**Pankuş**" adı verilen bir meclis vardır.
- Hitit ordusunun temel unsurları piyadeler ve savaş arabalı askerlerdir.
- Hitit askerleri savaş aleti olarak pala ve baltanın yanı sıra açık arazilerde nizami saldırıya imkân tanıyan uzun mızraklar kullanmıştır.
- Hitit ordusunda kullanılan silahlar daha çok bronzdan imal edilmiştir.
- Hitit ordusu, düşman kuvvetlerine savaş arabalarıyla saldırarak onları zayıflattıktan sonra esas darbeyi piyadelerle indirmiştir.

Hititlerde savaş arabası

- Mısır ve Hitit devletlerinin birbirine eşit kuvvetler hâline gelmesi ve bu iki devletin ekonomik menfaatlerinin Kuzey Suriye toprakları üzerinde çatışması ile **Kadeş Savaşı** çıkmıştır (MÖ 1296).

Vip NOT

Mısır-Hitit çatışmalarının kesin olarak sonuçlanamaması iki tarafı da barış yapmaya zorlamıştır. MÖ 1280'de yapılan "**Kadeş Antlaşması**" tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olmuştur.

Mısırda Yönetim ve Ordu

- MÖ 3.000'lerde Nil havzasında büyük bir devlet hâline gelen Mısır krallıkla yönetilmiştir.
- MÖ 2950-332 yılları arasında otuzun üzerinde hanedanın yönetimi ele geçirdiği dönemler yaşanmıştır.
- Mutlak güce sahip olan Mısır kralları MÖ 15. yüzyıldan sonra "**firavun**" (büyük ev) ünvanını kullanmaya başlamışlardır.
- Mısır kralları, zamanla tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilmeye başlanmış ve tanrısallaştırılmıştır.
- Gerektiğinde asker gönderen ve kral adına vergi toplayan valiler merkezden bağımsız hareket edebilmiştir.

Vip NOT

Mısır Uygarlığı'nda zamanla valilerin askerî yükümlülükleri kaldırılarak eyaletlerin başına kral tarafından görevliler atanmıştır. Bu uygulama merkezi otoritenin güçlenmesinde etkili olmuştur.

Makedonlarda (İskender İmparatorluğu) Yönetim ve Ordu

- Makedonya Krallığı, diğer Yunan şehir devletlerinde olduğu gibi aristokrasi ile yönetilmiştir.
- Makedonya Kralı II. Philip, bütün Yunanistan'ı egemenliği altına alarak "**Helen Birliği**"ni kurmuştur.
- II. Philip'in oğlu Alexander (Büyük İskender), önce Anadolu'yu, sonra da Pers İmparatorluğu'nu ele geçirerek Hindistan'ın Pencap Havzası'na kadar ilerlemiştir.
  - Büyük İskender'in Doğu Seferi sonucu Yunan kültürü ile Anadolu, Mısır, Pers ve diğer kültürler birbiriyle kaynaşmıştır.
  - Bu kaynaşmanın sonucu olarak Doğu ve Batı kültürlerinin sentezi olan "**Helenizm**" adında yeni bir kültür ortaya çıkmıştır.

Büyük İskender, Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından tanrı-kral ilan edilmiş, Batı Anadolu'da Didim Apollon Tapınağı kâhini tarafından "**Zeus'un oğlu**" olarak adlandırılmıştır.

- Böylece Büyük İskender, gücünün meşruiyet kaynağını tanrısallaştırmıştır.

Yunanlarda Yönetim ve Ordu

- Yunanistan coğrafyasında merkezî devletler kurulamamış, "**polis**" adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
- Şehir devletlerinde kralın hak ve yetkileri meclisler tarafından kısıtlanmıştır.
- Kralın yetkilerinin azalması, onu denetleyen meclislerin yetkilerinin artmasıyla krallık saltanat olmaktan çıkmış ve krallar belirli bir sınıf tarafından seçilmeye başlamıştır.
  - Böylece soylular, iktidarı ele geçirerek **aristokratik yönetim** anlayışını kabul ettirmiştir.
- Aristokratlar içinden belli bir zümrenin, krallığı yönetme hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmesi ve yöneticilerin sadece o gruptan seçilmesi "**oligarşi**" denilen yönetim anlayışını doğurmuştur.
- Yunan kentlerindeki bu seçim, cumhuriyet ve demokrasi anlayışının ilk izleridir.
  - Seçimlerde sadece belli kişiler aday olabilmiş ve halkın tamamı değil sadece soylular oy kullanmıştır.

Vip BİLGİ

Sonraki dönemlerde Yunan medeniyetinde soyluluğa, ayrıcalıklı sınıf olan aristokratlara veya halka karşı zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren "**tiran**"lar olmuştur.

Perslerde Yönetim ve Ordu

- İlk Çağ'da Persler; İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve Yunanistan'ın bazı bölgelerini içine alan bir imparatorluk kurmuşlardır.
- Persler "**satraplık**" denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardır.
  - Bu sistemde ülke eyaletlere ayrılmış ve eyaletler Satrap adı verilen idareciler tarafından yönetilmiştir.
  - Satraplar merkezden gönderilen memurlar tarafından denetlenmiştir.
- Persler, gelişmiş bir **posta teşkilatı** da kurmuşlardır.

Soru 1

Perslerde ülke "satraplık" adı verilen eyaletlere bölünmüştür. Satraplıklar, "satrap" adı verilen görevliler tarafından yönetilmiştir.

Bu uygulamanın aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Yerel yönetimlerin güçlenmesi
B) Merkeziyetçi bir yönetim kurulması
C) Kralların satraplar arasından seçilmesi
D) Demokratik bir yönetime geçilmesi
E) Yöneticiye duyulan ihtiyacın azalması

Çözüm

Roma İmparatorluğu'nda Yönetim ve Ordu

- MÖ VIII. yüzyılda bugünkü İtalya'da kurulan Roma İmparatorluğu, Akdeniz Havzası'na hükmetmiştir.
  - Roma İmparatorluğu'nda sırasıyla krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşanmıştır.
- Krallık ve cumhuriyet dönemlerinde yönetim aristokratların elinde olmuş ve kral, senatoya karşı sorumlu tutulmuştur.
- Augustus Dönemi'nde yönetim saltanata dönüşmüş ve imparator; başkomutan, başyargıç ve başrahip konumuna gelmiştir.
- Roma ordusu "**lejyon**" adı verilen askerî birliklerden oluşmuş, askerler de lejyoner olarak adlandırılmıştır.
- Çoğunluğu piyade olan lejyonerler, zırh, miğfer ve yakın dövüş silahlarıyla donatılmıştır.
- Üstten ve yanlardan gelebilecek saldırılara karşı Roma piyadelerinin kalkanlarını kullanarak korunmasını sağlayan savunma taktiği, "**kaplumbağa düzeni**" olarak adlandırılmıştır.

- Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlık ilk ortaya çıktığında devlet tarafından yasaklanmıştır.
- Hristiyanlığın Roma topraklarında hızla yayılması sonucu bu din üzerindeki yasak 313'te "**Milano Fermanı**" ile kaldırılmıştır.
- Hristiyanlık 380'de de resmî din olarak kabul edilmiştir.

Asya Hunlarında Yönetim ve Ordu

- Asya Hunlarında ülkeyi yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılmış ve bu inanç "**kut**" olarak ifade edilmiştir.
- Hükümdar ölünce yerine hakanın en büyük oğlu veya kardeşi geçmiş, fakat vârisler arasında çoğu kez taht kavgası yaşanmıştır.
- Eski Türkçede "**il**" terimiyle adlandırılan devletin "bağımsızlık, vatan, halk ve töre" olmak üzere dört temel unsuru vardır.
- Hükümdar yönetimle ilgili kararlar alırken "**toy**" veya "**kurultay**" adındaki meclise danışmıştır.
- Asya Hun Devleti'nde askerlik özel bir meslek olarak görülmemiş, orduda ücretli asker istihdam edilmemiştir.

- MÖ 209'de devletin başına geçen Mete Han, orduda "**onlu sistem**" denilen reformlar yapmıştır.
  - Bu tarih, günümüzde Türk Silahlı Kuvvetlerinin sembolik olarak kuruluş yılı kabul edilmektedir.
- Mete Han, kendi icat ettiği ıslık çalan oku ile ordusundaki okçuları hareket ettirmiştir.
- Asya Hunları savaşlarda genellikle "**Turan taktiği**"ni uygulamışlardır.

Roma İmparatorluğu

İLK ÇAĞ'IN TÜCCAR TOPLUMLARI

Asurlular

Asurlu tüccarlar, başta **Kaniş (Kültepe)** olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde ticaret merkezleri kurmuştur.

Asurların Anadolu'da sürdürdükleri ticari faaliyetler, "**Koloni Devri**" (MÖ 1950-1750) olarak isimlendirilmiştir.

Lidyalılar

Madencilik, tarım ve hayvancılığın yanında başkenti Sard; altın madeni ve kuyumculuk sanatı ile tanınmıştır.

Lidyalıların, insanlık tarihinde ilk kez madenî parayı (sikke), ücretli askerlerinin maaşlarını ödemek için icat ettikleri tahmin edilmektedir.

Fenikeliler

Doğu Akdeniz sahil şeridinde genel olarak denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.

Doğu Akdeniz'de çok iyi bir ticaret ağı kurmuş olan Fenikeliler, Batı Akdeniz'de de ticaret kolonileri kurmayı başarmışlardır. Akdeniz çevresinde yaşayan toplumların kültürel etkileşim içine girmesini sağlamışlardır.

Soğdlar

558'de Kök Türklerin hâkimiyetine giren Soğd bölgesi, özellikle Kök Türkler zamanında Orta Asya'nın ekonomik, siyasi ve kültürel merkezi olmuştur.

Soğdlu tüccarlar Kök Türk koruması altındaki İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmişlerdir.

Soru 2

Tarihte ticaret alanında değiş-tokuş usulünün ortadan kalkmasını ve böylece, ekonomik hayatın büyük ölçüde gelişmesini sağlayan buluş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Pusula B) Para C) Yazı D) Takvim E) Kağıt

ÖSYM Sorusu

Çözüm

Vip BİLGİ

Ülkeleri dışında ele geçirilen toprakları kendine bağlayıp bazen de kendi vatandaşlarını o bölgeye yerleştirerek genellikle ticari faaliyetlerde kullanmak için oluşturulan idareye "**koloni**" denir. Bu kolonilerin devletin idaresinde aktif olarak kullanılması da koloniciliktir.

İlk Çağ'ın Tüccar Toplumları

ETKİNLİK - 1

Aşağıdaki cümlelerden boş bırakılan yerleri uygun kelime ve terimlerle doldurunuz.

a. ....., aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğuna verilen isimdir.

b. İlk Çağ medeniyetlerinden İyon ve Dorlarda ..... adı verilen şehir devletleri kurulmuştur.

c. Hititlerde kralın yanında ..... adında bir meclis olup, kral alacağı kararlarda bu meclise danışmıştır.

d. Tanrı-kral anlayışına bağlı olarak ..... için piramit adı verilen anıt mezarlar yapılmıştır.

e. Senatoda görev yapan soylu sınıfa ....., Roma'ya sonradan gelip yerleşenlere de plep adı verilmiştir.

f. Tarihte ilk daimî orduyu kuran ....., İlk Çağ'da bu özellikleriyle ön plana çıkmışlardır.

g. Makedonya Kralı II. Philip, bütün Yunanistan'ı egemenliği altına alarak "..... Birliği"ni kurmuştur.

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** Hititlerde krallar "Ensi", "Lugal" ve "Lugal Kalma" gibi ünvanlar kullanmışlardır.
.....	**b.** Yunanistan coğrafyasında merkezî devletler kurulamamış, "polis" adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
.....	**c.** Ülkeleri dışında ele geçirilen toprakları kendine bağlayıp bazen de kendi vatandaşlarını o bölgeye yerleştirerek genellikle ticari faaliyetlerde kullanmak için oluşturulan idareye "koloni" denir.
.....	**d.** Akad ordusu "lejyon" adı verilen askerî birliklerden oluşmuş, askerler de lejyoner olarak adlandırılmıştır.

ETKİNLİK - 3

Aşağıda numaralandırılarak verilen açıklamaları ilgili bölge/yer ile eşleştiriniz.

1. İlk Çağ'da Hitit Devleti'nde üst düzey görevlilerin bulunduğu soylulardan oluşan meclis.		**a.** İmparatorluk
2. Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından tanrı-kral ilan edilen, Didim Apollon Tapınağı kâhini tarafından "Zeus'un oğlu" olarak adlandırılan hükümdar.		**b.** Nom
3. İlk Çağ'da Mısır Uygarlığında ortaya çıkan şehir devletleri için kullanılan bir kavramdır.		**c.** Pankuş
4. Topraklarında oturan çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimidir.		**d.** Büyük İskender

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. **Durum I:** Roma'nın siyasi tarihi krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri olarak ayrılır. Krallık döneminde, kral ihtiyarlar meclisi tarafından teklif edilmiş, "kuria" adı verilen halk meclisi tarafından da seçilmiştir. Seçilen kral senatoya karşı sorumludur.

Durum II: Cumhuriyet döneminde yönetim yetkileri bir yıllığına seçilen konsüllere verilirdi. Konsüller birbirlerine ve senatoya karşı sorumlu idiler.

Bu bilgilere göre Roma İmparatorluğu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Halk kısıtlı da olsa yönetime katılmıştır.
B) Konsüller ülkeyi kral ve tanrı adına yönetmiştir.
C) Bazı demokratik uygulamalar görülmüştür.
D) Meclislerin yönetimde etkisi olmuştur.
E) Kral ya da konsüller sınırsız yetkiye sahip olmamışlardır.

2. Babası II. Philip'in ölümü üzerine hükümdar olan Büyük İskender Makedonya ve Yunanistan'da siyasi birliği sağladıktan sonra Asya seferine çıkmıştır. Büyük İskender Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından tanrı-kral ilan edilmiş; Didim Apollon Tapınağı kâhini tarafından da "Zeus'un oğlu" olarak adlandırılmıştır.

Bu bilgilere bakılarak Büyük İskender ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Çok tanrılı inancı yaymaya çalışmıştır.
B) Ülke yönetimini kolaylaştırmak için eyalet sistemi kurmuştur.
C) "Büyük Helen" birliğini ortaya çıkarmıştır.
D) Hükümranlığını dini öğretilerle meşru hale getirmeye çalışmıştır.
E) Ülkesinde aristokratik bir yönetim kurmayı amaçlamıştır.

3. Roma İmparatorluğu İlk Çağ'da askerî zaferlerle geniş bir alana egemen olmuş ve buralardan elde edilen ganimet, vergi ve insan gücü sayesinde maddi imkânlara ulaşmıştır. İmparatorluk gelirlerinin önemli bir kısmını kolonizasyon faaliyetlerinden sağlamıştır. Romalı tüccarlar, Akdeniz ve Batı Avrupa'daki Roma topraklarında oluşan barış ortamından faydalanarak uzun mesafeli ticaret yapmışlardır.

Bu bilgilere göre;

I. Halk arasında sosyal mücadeleler ve toplumsal çatışmalar yaşanmıştır.
II. Yayılmacı bir politika izlenmiştir.
III. Ekonomik refaha ulaşılmasında sömürgeci faaliyetler etkili olmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

4. Pers Kralı Dareios (Daryus) ülkeyi "satraplık" denilen yirmi hükûmete ayırdı, hepsinin başına birini koydu. Egemenliği altında bulunanları ırklarına göre bölüp ayırarak her birini vergiye bağladı. Satraplar kralın görevlendirdiği kişilerce teftiş edildi.

"Herodot Tarihi"**nde verilen bu bilgiler Perslerdeki yönetim sisteminin aşağıdakilerden hangisi olduğunu gösterir?**

A) Aristokrasi
B) Mutlak monarşi
C) Federatif
D) Teokratik
E) Meşruti monarşi

5. Anadolu'da MÖ 1700'lerde hakimiyet kuran Hititlerde kralların, gücünü tanrıdan aldığına inanılmış, emirleri tanrının emri gibi görülmüştür. Kralların ayrıca başrahip, başyargıç ve başkomutanlık görevleri de vardır.

Bu durum Hititlerde aşağıdakilerden hangisine kanıt olarak gösterilebilir?

A) Monarşik bir sistemin benimsendiğine
B) Dinin bilimsel çalışmaları yönlendirdiğine
C) Askerliğin vatan görevi sayıldığına
D) Ülkede hukuk birliğinin olmadığına
E) Çok tanrılı inanca sahip olduklarına

6. **Bir tarihçinin** "Sümerlerde kent devletinlerini en yüksek rahip, yargıç ve komutanlar olarak yöneten rahip-krallardır." **şeklinde tanımladığı yönetici aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Tiran B) Nom C) Ensi D) Polis E) Patrici

7. Eski Çağ Medeniyetleri konusunun işlendiği derste Zafer Öğretmen öğrencilerine şu bilgileri vermiştir:

- İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve Yunanistan'ın bazı bölgelerini içine alan bir imparatorluk kurmuşlardır.
- "Satraplık" denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardır.

Buna göre Zafer Öğretmen, öğrencilerine aşağıdaki uygarlıkların hangisi hakkında bilgi vermiştir?

A) Lidyalılar B) Hititler C) Urartular D) Persler E) Frigler

8. Büyük İskender'in en büyük hayali Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Hindistan hatta Çin'e kadar hâkimiyet kurmaktı. Asya Seferi'ne çıkarak bu amacına büyük ölçüde ulaştı.

Büyük İskender'in Asya Seferi sonucu Batı ile Doğu kültürlerinin kaynaşmasıyla oluşan yeni kültür sentezi aşağıdaki isimlerden hangisi ile anılır?

A) Helenistik Kültür
B) Rönesans Kültürü
C) Rokoko Kültürü
D) Andronova kültürü
E) Gotik kültürü

9. Ela Öğretmen tarih dersinde, öğrencilerine tarihte ilk daimî orduyu kuran İlk Çağ uygarlığını sormuştur.

Öğrencilerin aşağıdakilerden hangisini cevap olarak vermesi beklenir?

A) Akadlar B) Hititler C) Babiller D) Sümerler E) Yuanlar

10.
- Batı Anadolu'da zengin tarım alanları ve maden yataklarına sahiptiler.
- Tüccar bir toplum olup ticaret sayesinde zenginleştiler.
- Takas usulünden paranın kullanımına geçilmesini sağladır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen İlk Çağ uygarlığı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Frigler B) İyonyalılar C) Hititler D) Urartular E) Lidyalılar

FASİKÜL 7

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

Eski Çağ'da Hukuk, Din, Bilim ve Sanat

MEB KAZANIMLARI

Eski Çağ medeniyetlerinde hukukun toplumsal düzeni sağlamadaki rolünü sorgulayabilme

Eski Çağ toplumlarındaki inançlar ile bilim ve sanat anlayışları arasındaki ilişkiyi yorumlayabilme

Türklerde konargöçer yaşama ilişkin bakış açısı geliştirebilme

ESKİ ÇAĞ'DA HUKUK

- Hukuk, toplum düzenini sağlamak için çıkarılmış ve devlet eliyle güçlendirilmiş kurallar bütünüdür.
- İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlaması ve ilk siyasi teşkilatların oluşmasıyla birlikte hukuka ihtiyaç duyulmuştur.
- Yazının icadından önceki dönemlerde hukuk kuralları, sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır.

Mezopotamya

- Mezopotamya'da kurulan Sümer, Akad, Elam, Babil ve Asur devletlerinde kralın ülkesini tanrılar adına yönettiğine inanılmıştır.
- Kaynağını dinden alan Mezopotamya kanunlarında krallar, kanunlar hazırlayarak toplumsal düzeni sağlamaya çalışmış, kanunlarda genellikle **kısasa kıssas** prensibi esas alınmıştır.

Anadolu

- Anadolu'da kurulan uygarlıklar hukuk alanında özellikle Mezopotamya'dan etkilenmişlerdir.
- Hitit, Urartu, Frigya ve Lidya uygarlıklarında hukukun kaynağı dinî inanç olmuştur.
- Suçlulara genellikle maddi cezalar uygulanmıştır.
- Anadolu hukuku açısından tarımsal üretimi korumayı amaç edinen Frig kanunları özel bir yere sahiptir.
  - Friglerde öküz kesenin ya da saban kıranın cezası ölümdür.

Mısır

- Mısır'da firavunların görevi halkın ihtiyaçlarını karşılamak, kanunlar yapmak ve adaleti sağlamaktı.
- Mısır toplumunda ciddi suçlar ağır hapis ve idamla, daha hafif suçlar ise sakatlama ve kırbaçlama ile cezalandırılmıştır.
- Mısır hukuku mülkiyet, miras ve aile hukukuna dair kuralları da içermiştir.

Avrupa

- Yunan medeniyeti, kanunları yazılı hâle getirmiştir.
  - Atinalı Solon, Spartalı Lycurgus kanun koyuculardır.
- Romalılar ise **12 Levha Kanunları**'nı hazırlayarak hukuk anlayışını günümüze miras bırakmışlardır.
- Günümüz hukukunun temellerini oluşturan bu kanunlar toplumsal sınıflar arası eşitlik ve mülkiyet haklarını ön plana çıkarmıştır.

Türkistan

- Türkistan'da yazısız hukuk kuralları (töre) uygulanmıştır.
- Konargöçer yaşam tarzından dolayı Türk töresinde uzun süreli hapis cezaları yoktur.
- Töreye göre devlete isyan, askerden kaçma, cinayet, hırsızlık, tecavüz gibi suçların cezası ölümdür.

Urkagina Kanunları

- Yazılı hukuk kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde görülmüştür.
- Sümerlerde Urkagina, MÖ 2375'te tarihin bilinen ilk yazılı hukuk metnini ortaya koymuştur.
- Urkagina Kanunları, Sümerlerde rahipler sınıfının elinde bulunan yönetme yetkisini dinsel sıfatı olmayan yöneticilere vermiştir.
- Urkagina Kanunları özel mülkiyet hakkını ve aile kurumunu güvence altına alırken kimsesizleri ve güçsüzleri korumuştur.
- Kanunlarda ölüm cezası bulunmakla birlikte suçların karşılığı olarak genellikle para cezalarına yer verilmiştir.

Vip NOT

Urkagina, yaptığı kanunlarda önceki yöneticilerin rahiplerle birleşerek halkı sömürdüğünü ifade etmiş, daha çok borç affı gibi konuları işlemiş ve halkı rahatlatmaya çalışmıştır.

Hammurabi Kanunları

- Babil Kralı Hammurabi kanunlarını Tanrı Şamaş'ın önünde durduğu bir stele yazdırmıştır.
  - Bu stelde zayıfların ve öksüzlerin koruyucusu, Tanrı adına ülkeyi yöneten, adil ve insancıl hükümdar olarak kendisini tanıtır.
- Hammurabi Kanunları "**dişe diş, göze göz**" şeklinde değerlendirilen ve suçu işleyene aynı ağırlıkta cezayı içeren kanunlardır.
- 282 maddeden oluşan bu kanunların ön söz kısmında Baştanrı Marduk hakkında övücü sözler bulunmaktadır.

Hammurabi Kanunlarına Bazı Örnekler

- Bir kişi hırsızlık yapsa eli kesilir.
- Bir kişi kendisiyle aynı sınıftaki bir kişinin dişine zarar verirse onun da dişi çekilir.
- Babasını döven evladın iki eli kesilir.
- Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır.

Hammurabi Kanunlarınının Yazıldığı Stel

Hitit Hukuku

- İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden biri olan Hititler, gelişmiş bir hukuk sistemine sahiptir.
- Hitit Kanunları, içerik bakımından Sami (Babil, Asur) kavimlerinin kanunlarından farklı olup Sümer Kanunları gibi insancıldır.
  - İşlenen suçların cezası daha çok maddi nitelik taşımaktadır.
- Hitit Kanunları'nda geleneksel düzenlemeler toplanmış, ölüm ve işkence cezaları yerine tazminat cezaları konmuştur.
- Hititler hayvanları ve bitkileri korumak için de yasalar çıkarmıştır.
- Hitit Kanunları; evlenme, boşanma, nikâh, nişan gibi aileyle ilgili hususları da düzenlemiştir.

- Hititler, hukuk tarihinde ilk kez kasten öldürme ile kazara adam öldürmeyi birbirinden ayırmıştır.
- Hititlerde kollektif cezalar da uygulanmış yani bazı suçlarda ceza sadece o kişiye değil suçlunun ailesine de verilmiştir.

İbrani Kanunları (On Emir)

- İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiş ve ilahi kökenli hukuk kuralları bu dönemde görülmeye başlanmıştır.
- "**On Emir**" olarak bilinen bu hükümler, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışlarından sonra Allah tarafından Hz. Musa'ya bildirilen emirlerdir.

On Emir'den Örnekler

- Babana ve anana hürmet edeceksin.
- Öldürmeyeceksin.
- Zina etmeyeceksin.
- Çalmayacaksın.
- Komşuna karşı yalan şahitlik yapmayacaksın.

12 Levha Kanunları

- Roma İmparatorluğu'nda "**patriciler**"in (seçkin/soylu kimseler) uygulamalarına karşı çıkan "**plepler**"in (genel halk) ayaklanmaları ile bu kanunlar hazırlanmıştır.
- Bu kanunlarla Roma halkının görev ve sorumlulukları, halk arasındaki ilişkiler gibi pek çok konuya açıklık getirilmiştir.
- On İki Levha Kanunlarında suçluların devlet tarafından yargılanıp cezalandırılacağı esası getirilmiştir.
- Yargılama yetkisi soylular sınıfına mensup rahiplerden alınıp devlet tarafından atanan yargıçlara verilmiştir.

Vip NOT

12 Levha Kanunları bugünkü Avrupa hukukunun temelini oluşturmuştur.

Türklerde Töre Hukuku

- İç Asya'dan doğan Türk toplulukları, toplumsal düzeni yazısız kanunlar (töre) aracılığı ile sağlamışlardır.
- Kurdukları devletin önce töresini belirleyen Türk büyükleri devleti töreye göre yönetmişlerdir.
- Orhun Kitabeleri'nde "**töre**" kelimesi on bir yerde geçmekte, bunun altısında "**il**" (devlet) ile birlikte kullanılmaktadır.
- Gerektiğinde kurultay tarafından törede değişiklikler yapılırdı. Kağanın da töre kurallarında değişiklik yapılmasını teklif etme yetkisi vardı.

Soru 1

Patricilerin uygulamalarına karşı çıkan pleplerin ayaklanmalarını bastırmak amacıyla gündeme gelen, patriciler ile plepler arasındaki eşitsizliği gidermeye yönelik düzenlemeleri içeren ve yazılı hâle getirilen kanunlar aşağıdakilerden hangisidir?

A) 12 Levha Kanunları

B) Cengiz Han Yasası

C) Hammurabi Kanunları

D) Urukagina Kanunları

E) Hitit Kanunları

ÖSYM Sorusu

Çözüm

ESKİ ÇAĞ'DA AİLE VE KADIN

Mezopotamya'da Aile ve Kadın

- Sümer ve Babiller aile birliğinin sağlanması, korunması ve devam ettirilmesi amacıyla; evlenme, eşlerin hukuki sorumlulukları, evlatlık edinme, miras, boşanma, velayet ve nafaka konularında kanunlar hazırlamışlardır.
- Mezopotamya kanunlarında kadınlarla erkeklere uygulanan kural ve cezalar eşit değildi.
- Urkagina ve Hammurabi kanunları ataerkil anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır.

Anadolu'da Aile ve Kadın

- Hititler toplumun yapı taşı olan aile kurumuna çok önem vermişlerdir.
- Hititlerde evlilik sözleşmesiyle kadın, erkek ve bu evlilikten doğacak çocukların haklarını kanunlar çerçevesinde korumuşlardır.
- Hitit toplumunda kadınlar çalışma hayatına da katılmışlardır.

Avrupa'da Aile ve Kadın

- Roma İmparatorluğu'nda aile, babanın hakimiyeti altında yaşayan tüm bireylerden oluşuyordu.
- Kadının evlilik yoluyla erkeğin ailesine dahil olabilmesi için eşinin veya onun babasının hakimiyeti altına girdiğine yönelik bir sözleşme yapılması gerekirdi.
  - Kadınların toplum içindeki statüleri buna göre belirlenirdi.

Türkistan'da Aile ve Kadın

- Türkler aile, devletin temeli olarak kabul edilirdi.
- Toplumun çekirdeği olan ailenin töresi devletin yazısız kanunlarını da şekillendirmiştir.
- Konargöçer yaşam tarzı benimseyen Türklerde kadın, erkeğe eşit bir aile üyesiydi.

ESKİ ÇAĞ'DA DİN, BİLİM VE SANAT

Mezopotamya'da Din, Bilim ve Sanat

- Mezopotamya uygarlıkları Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplamışlar Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri tespit etmişlerdir.
- Sümerler, bir yılın uzunluğunu bugünkü hesaba göre sadece 4,5 dakikalık bir hata ile bulmuşlar ve Ay yılı esaslı takvimi yapmışlardır.
- Sümer, Asur ve Babillerin ibadet yapmak, ürünlerini depolamak ve gözlem amacıyla yaptıkları tapınaklara "**ziggurat**" denilmekteydi.
- Asurlular inşa ettikleri sarayların duvarlarını kabartmalarla süslemişler ve sarayların giriş kapılarına "**lamaşşu**" adı verilen heykeller dikmişlerdir.

Vip NOT

Mezopotamya uygarlıklarının ortaya koyduğu sanatsal eserler yapı malzemesi olarak kerpicin kullanımı nedeniyle büyük ölçüde kaybolmuştur.

Mısır'da Din, Bilim ve Sanat

- Mısır medeniyetinde çok tanrılı inanç sistemi hâkimdir ve firavunlar tanrı kral olarak kabul edilmiştir.
- Ölümden sonraki yaşama inanılan Mısır'da ölülerin beden ve ruh bütünlüğünü korumak maksadıyla mumyalama işlemi yapılmış, ölüler değerli eşyalarıyla gömülmüştür.
- Eski Çağ'da Mısır'da krallar ve üst dereceli görevliler için "**piramit**" adı verilen anıt mezarlar inşa edilmiştir.
- MÖ 3000 yıllarında kendilerine özgü **hiyeroglif** yazısı denilen resim yazısını kullanmaya başlayan Mısırlılar, yazılarını Nil Nehri kıyısında yetişen "**papirüs**" bitkisi üzerine yazmışlardır.
- Mısırlılar tıp, astronomi, geometri, alanında çalışmalar yapmışlar ve güneş yılı esasına dayanan takvimi icat etmişlerdir.

Hititlerde Din, Bilim ve Sanat

- Çok tanrılı inanca sahip olan Hititler, tanrıları adına bayramlar düzenlemişlerdir.
- Binlerce tanrıya inanan Hititler tanrılarının adına çok fazla tapınak yapmıştır.
- Hititler bilim alanında özellikle astronomiye ve tıbba ağırlık vermişlerdir.
- Doğayı ve gökyüzü olaylarını gözlemlemeye, hastalıkların teşhis ve tedavisine önem vermiştir.
- Hititler; Anadolu, Mezopotamya ve Mısır sanatını bileştirerek sentez bir sanat anlayışı meydana getirmiştir.
  - **Yazılıkaya** ve **İvriz kabartmaları** Hitit sanatının en önemli örnekleridir.
- Hititler çivi yazısı ve hiyeroglif yazısını kullanmışlardır.

Urartularda Din, Bilim ve Sanat

- Urartulular kaleleri, sarayları, yazıtları, mezarları, su kanalları ve barajları ile önemli izler bırakmıştır.
- Urartulular duvarlarını motiflerle süslemiş, maden işleme sanatında ileri seviyede eserler vermişlerdir.
  - Van Kalesi'ndeki kayalara oyulmuş Urartu anıtlarından en etkileyicisi kral mezarlarıdır.
- Çok tanrılı bir inanç sistemine sahip olan Urartulular inançlarını savaş tanrısı olan baş tanrıları Haldi'nin etrafında şekillendirmişlerdir.

Yunanlarda Din, Bilim ve Sanat

- Çok tanrılı inanca sahip olan Yunanlılar, tanrıları adına dört yılda bir olimpiyatlar düzenlemişlerdir.
- Yunanlılar, sanatta özellikle mimari, heykel ve seramik gibi alanlarda başarılı eserler ortaya koymuşlardır.
- Yunanlılar üzeri bitki ve hayvan motifi, insan figürü ile bezenmiş vazolar yapmışlardır.
- Yunanlılar; tapınaklar, tiyatrolar, agoralar, stadyumlar vb. gösterişli ve dikkat çekici eserler ortaya koymuşlardır.
- Astronomiyi bilim dalı hâline getiren Yunanlar, Mısır'da kullanılan güneş yılı esasına dayanan takvimi ve Fenike alfabesini getirmişlerdir.
- Yunan felsefesinin ilk temsilcileri Sokrates (Sokrat), Platon (Eflatun) ve Aristoteles (Aristo)'dur.

Vip NOT

Tıp alanında da Hipokrat önemli çalışmalar yapmıştır. Hipokrat hastalıkların doğal bir durumdan kaynaklandığını ifade ederek modern tıbbın temellerini atmıştır.

Soru 2

Mezopotamya'da hastalıklar genellikle tanrıların cezası olarak algılanmış ve hastalıkların teşhisinde fal bakma yöntemi kullanılmıştır. Rahip veya büyücüler birtakım ritüellerle hastalıkları tedavi etmeye çalışmışlardır. Hayvansal ve bitkisel kökenli ilaçlar kullanmak ve bazı cerrahi operasyonlar yapmak da tedavi yöntemleri arasındaydı.

Bu bilgiler aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olamaz?

A) Sadece hür insanların tedavi edildiğinin
B) Büyücülüğün tıbbın bir parçası olduğunun
C) Hastalıkların nedeninin kavranamadığının
D) Hastalıkların ilahi kökenli olarak görüldüğünün
E) Eczacılık alanında bazı çalışmalar yapıldığının

Çözüm

Vip BİLGİ

Bergama'da Bilim

Kuruluşu MÖ IV. yüzyıla uzanan Asklepion Sağlık Merkezi, mitolojideki sağlık tanrısı Asklepieos'a adanarak yapılmıştır. **Asklepion**'a gelen hastalar girişte muayene edilip tedavisi mümkün olmayan ölümcül hastalar içeri alınmamıştır.

Buluntulardan ameliyatların da yapıldığı anlaşılan Asklepion'da ilaçla, bitkilerle, müzikle, su, çamur ve güneş banyolarıyla tedaviler uygulandığı anlaşılmıştır. Asklepion'da tıbbın simgesi yılanlı sütun da yer almıştır. Bergamalıların keçi derisinden elde ettikleri ilk kitaba "**Codex (Kodeks)**" denilmiştir.

İlk kez Bergama'da hayvan derisinden üretilen "**parşömen**"ler birleştirilerek kitap hâline getirilmiştir.

Asya Hunlarında Din, Bilim ve Sanat

- Eski Çağ'da Türkistan'da yaşayan Türkler arasında yaygın olarak Gök Tanrı inancı görülmüştür.
- Gök Tanrıyı tek yaratıcı olarak gören Türkler yılın belli zamanlarında hem Gök Tanrı hem de ataları için kurban kesmiştir.
- Ölümden sonraki hayata inanan Türkler ölülerini atlarıyla beraber "**kurgan**" adı verilen mezarlara gömmüş ve mezarların üzerine "**balbal**" taşı dikmişlerdir.
- Asya Hunlarında her yılın mayıs ayı ortalarında atalara kurban sunulurdu.
- İlk Türk toplumları, ölülerini silâhları, kıymetli eşyası ile ve kadınları da süs eşyası ve mücevherleriyle birlikte gömmelerdi.

- Konargöçer yaşamdan dolayı taşınabilir malzemeler kullanan Türkler kullandıkları kemer tokaları, hançer, kılıç ve kap kacak gibi eşyalarını hayvan motifleriyle süslemişlerdir.
- Türklerde kakmacılık, kuyumculuk, demircilik ve dokumacılıkta gelişmişlerdir.
- Pazırık Kurganı'ndan çıkarılan dünyanın en eski halısı örneğinden anlaşıldığı gibi kilim dokumacılığına önem verilmiştir.
- Savaşçı bir yapıya sahip olan Türkler bakır ve demirden dönemin en ileri silahlarını üretmişlerdir.
- İlk Türk takvimi, her biri bir hayvan adı ile anılan 12 yıllık devre esasına dayanıyordu. (**12 Hayvanlı Türk Takvimi**)
- Tarihte ilk defa atı evcilleştiren Türkler dönemin koşullarında hayatı kolaylaştıran at koşum takımıı ve at arabasını da icat etmişlerdir.

Balbal

Vip ÖRNEK METİN

Türk Tarihinin İlk İzleri (Saymalı Taş)

"İşlemeli" veya "desenli taş" anlamına gelen Saymalı Taş, Türk tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Tanrı Dağlarının zirvesinde bulunan Saymalı Taş, Türk tarihinin en eski izlerini taşıyan bir yer konumundadır.

İlk Türklerin bu dağ zirvesine çıkarak tengriye kurban adaması ve kayaların üzerine resimler çizmesi, Türk tarihinin oldukça eski ve köklü bir medeniyete dayandığının bir göstergesidir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Saymalı Taş'ta 10 bin kaya üzerine yaklaşık 100 bin resim çizildiği tespit edilmiştir.

Bu resimlerin MÖ 5000 ile MS 1000 arasında çizilmiş oldukları ileri sürülmektedir.

? Sıra Sizde Saymalı Taş ile ilgili bu bilgilerden hareketle Türk tarihi ve kültürü hakkında yorumlarda bulununuz?

KONARGÖÇERLİĞİN TÜRK KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ

- Türkler coğrafi şartlar nedeniyle "**yaylak**" ve "**kışlak**" adı verilen mekânlar arasında zorunlu göç faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.
- Konargöçer Türkler ekonomik faaliyet olarak yaşadıkları coğrafyanın özellikleri sebebiyle daha çok hayvancılıkla uğraşmışlardır.
- Konargöçer Türkler taşınabilir el tezgahları kullanarak küçük sanat eserleri yapmışlardır.
- Türklerde toplumsal yapının en küçük birimini **aileler (oguş)**, ailelerin birleşmesiyle **urug (aileler birliği)**, urugların birleşmesiyle **boy** ve boyların birleşmesiyle **budun (millet)** meydana gelmiştir.

Orta Asya Bozkırları

- Konargöçer Türkler hayvan eti, bitki ve tahıllarla beslenmişler, en çok da et tüketmişlerdir.
  - Yahni ve tutmaç Türkler tarafından sevilen yemeklerdendir.
  - Sütlü darı, peynir, yoğurt, yağ vb. konargöçer hayatın vazgeçilmez yiyecekleri arasındadır.
  - İçecek olarak ise kısrak sütünden elde edilen "**kımız**"ı tercih etmişlerdir.
  - İlk kez Orta Asya Türkleri tarafından üretilen pastırma, göçebeliğin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır.
- Türkistan'da konargöçer yaşayanlar arasında özellikle Asya Hun Devleti'nden itibaren "ev-araba" düzeni görülmeye başlamıştır.
- Romalılar keten gömleği ve pantolonu ilk defa Avrupa Hunlarında görmüştür.
- Türkler ayaklarına deriden yapılmış çizme veya "**çarık**" giymiş, başlarına "**börk**" denilen başlık takmıştır.

Vip BİLGİ

Konargöçer terimi ilk kez Moğolistan'daki Uygur Devleti'nin (745-840) ikinci hükümdarı Moyun Çor (747- 759) tarafından VIII. yüzyıl ortalarında yazdırılan ve diktirilen Uygurlara ait **Tariat (Terhin) kitabesi**nin batı yüzünde "konar köçer" şeklinde geçmektedir.

ETKİNLİK - 1

Aşağıda numaralandırılarak verilen açıklamaları ilgili kavramla eşleştiriniz.

1. Bergamalıların keçi derisinden elde ettikleri kâğıdın ince olması ve kuruduğu zaman kıvrılması sonucu kenarlarına tahta çakılarak oluşturulan ilk kitaba verilen isim.		**a.** Papirüs
2. Hiyeroglif (resim) yazısını kullanan Mısırlıların, yazı aracı olarak bitki yapraklarından elde ettikleri bir tür kağıt.		**b.** Codex (Kodeks)
3. Bergamalıların keçi derisinden elde ettikleri kâğıt.		**c.** Ziggurat
4. Mezopotamya uygarlıklarının gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfedip bilgileri tablolaştırdıkları tapınaklara verilen ad.		**d.** Parşömen

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

.....	**a.** Mısırlılar, yazılarını Nil Nehri kıyısında yetişen "papirüs" bitkisi üzerine yazmışlardır.
.....	**b.** Babil Kralı Hammurabi, kötü idare, yolsuzluklar ve halkın hoşnutsuzluğunu gidermek için tarihteki ilk yazılı kanunları hazırlamıştır.
.....	**c.** Töre; kaynağını gelenek ve göreneklerden alan sözlü hukuk kurallarıdır.
.....	**d.** Romalılar, imparatorluk topraklarını yönetmek için satraplık denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardır.
.....	**e.** On Emir, Eski Ahit'in ilk ve en önemli kısmı olan Tevrat'ta geçmektedir.
.....	**f.** Konargöçer Türkler ayaklarına deriden yapılmış çizme veya "çarık" giymiş, başlarına "börk" denilen başlık takmıştır.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki cümlelerden boş bırakılan yerleri uygun kelime ve terimlerle doldurunuz.

a. Orta Asya bozkırlarında yaşayan konargöçer Türkler içecek olarak kısrak sütünden elde edilen ..... tercih etmişlerdir.

b. Konargöçer terimi ilk kez Moğolistan'daki Uygur Devleti'nin (745-840) ikinci hükümdarı Moyun Çor (747- 759) tarafından VIII. yüzyıl ortalarında yazdırılan ve diktirilen Uygurlara ait ..... kitabesinin batı yüzünde geçmektedir.

c. Sümerlerde ....., MÖ 2375'te tarihin bilinen ilk yazılı hukuk metnini ortaya koymuştur.

d. Anadolu'daki Yazılıkaya ve İvriz kabartmaları ..... sanatının en önemli örnekleridir.

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Eski Çağ Medeniyetleri konusunun işlendiği derste Berna Öğretmen öğrencilerine şu bilgileri vermiştir:

- Çivi yazısını ve hiyeroglif yazısını kullanmışlardır.
- Hukuk tarihinde ilk kez kasten öldürme ile kazara adam öldürmeyi birbirinden ayırmışlardır.
- Yazılıkaya ve İvriz kabartmaları sanatlarının en önemli örnekleridir.

Buna göre Berna Öğretmen, öğrencilerine aşağıdaki Eski Çağ Medeniyetlerinin hangisi hakkında bilgi vermiştir?

A) Hititler B) Frigler C) Lidyalılar D) Sümerler E) Urartular

2. Asurlular inşa ettikleri sarayların duvarlarını kabartmalarla süslemişler ve sarayların giriş kapılarına ---- adı verilen heykeller dikmişlerdir.

Yukarıda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Ensi B) Balbal C) Lamaşşu D) Tapetes E) Pankuş

3. **Aşağıdakilerden hangisi konargöçerliğin Türk kültürüne etkileri arasında gösterilemez?**

A) Yaylak ve kışlak denilen mekânların oluşturulması
B) Orduların onlu sisteme göre teşkilatlandırılması
C) Taşınabilir eşyaların yapılması
D) Temel geçim kaynağının hayvancılık olması
E) İçecek olarak kısrak sütünden elde edilen "kımız"ın tercih edilmesi

4.

- Eski Mısır'da öğütleri ve ahlak kurallarını kapsayan, MÖ 3000 yıllarına ait edebi eserler bulunmuştur.
- Aristokrat mezarlarının duvarlarına yiyecek, içecek, tohum ekimi, ekmek fırını, balık ve kuş avını gösteren resimler yapılmıştır.

Bu bilgiler;

I. yazılı kültüre geçişin sağlandığı,
II. sanatın toplumların yaşam koşullarını yansıttığı,
III. bölgenin önemli ticaret yolları üzerinde bulunduğu

durumlarından hangilerinin göstergesi olabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

5. Mısırlıların papirüs ihracatını yasaklaması ile Bergamalılar keçi derisinden kâğıt elde etmişlerdir. Bergama'nın antik söylenişi Pergamon olduğundan bu kâğıda parşömen adı verilmiştir.

Parşömenin Bergama şehrinde icat edilmesiyle aşağıdaki olaylardan hangisi arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir?

A) İskender'in Büyük Asya seferine çıkması
B) Bergama'da Asklepion Sağlık Merkezinin inşa edilmesi
C) Bergama Krallığı'nın İyonya ayaklanmasına destek vermesi
D) Bergama Kütüphanesinin, Antik Çağ'ın en büyük iki kütüphanesinden biri olması
E) Roma'nın MÖ 129'da Bergama Krallığı'nı ele geçirmesi

6. Kazı çalışmaları sırasında bulunan öğrencilere ait çalışma tabletlerinde Sümer okullarında öğretim ve eğitim metotları hakkında bilgi veren bir metin şu şekildedir:

— Tablet evinin oğlu, günlerden beri nereye gidiyorsun?

— Tablet evine gidiyorum.

— Tablet evinde ne yapıyorsun?

— Tabletimi okuyorum.

Bu bilgilere bakılarak Sümerler ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Yazılı kültüre önem verildiği

B) Farklı toplumlarla etkileşime girildiği

C) Yöneticilerin rahipler arasından seçildiği

D) Bilimsel çalışmaların kral tarafından ödüllendirildiği

E) Siyasi birliğin sağlandığı

7. İlk Çağ'da ünlü Yunan filozofu Thales (Tales), Yunan gemicilere kuzey yönünü bulmaya yarayan Küçük Ayı takımyıldızını gözlemleyerek seyahat etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur.

Bu bilgiye dayanarak Thales'in (Tales) aşağıdaki bilimlerden hangisiyle uğraştığı söylenebilir?

A) Felsefe B) Coğrafya C) Filoloji D) Astronomi E) Arkeoloji

8.

I.	Alfabe	Fenike
II.	Çivi yazısı	Sümer
III.	Hiyeroglif (resim) yazısı	Mısır

Yukarıda verilen buluş ve kullanılmasına öncülük eden İlk Çağ uygarlığı eşleştirmelerinden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

9. İlk medeniyetlerde astronominin ortaya çıkmasında yön bulma ve zamanı ölçme gibi ihtiyaçlar rol oynamıştır.

Buna göre astronomi alanındaki çalışmaların;

I. takvimin icat edilmesi,

II. deniz yolculuklarının daha güvenli hale gelmesi,

III. yazının icat edilmesi

gelişmelerinden hangileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

10. Ela Öğretmen tarih dersinde, öğrencilerine "dişe diş, göze göz" şeklinde değerlendirilen Hammurabi Kanunlarının hazırlandığı uygarlığı sormuştur.

Öğrencilerin aşağıdakilerden hangisini doğru cevap olarak vermesi beklenir?

A) Akadlar B) Hititler C) Babiller D) Sümerler E) Yuanlılar

11.
- Gözlemevi olarak da kullandıkları Ziggurat adı verilen tapınaklardan gökyüzündeki doğa olaylarını ve varlıklarını gözlemleyerek astronomi biliminde gelişme sağlamışlardır.
- Gözlemleri sonucu Ay yılı esasına dayalı ilk takvimi oluşturmuşlardır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen İlk Çağ uygarlığı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mısır B) Hellen C) Pers D) İyon E) Sümer

PEKİŞTİRME TESTİ

TEST 1

1. **Ceren:** Dağlık bir arazi yapısına sahip olan ve dar bir kıyı şeridinde yaşayan Yunanlılar toprakları tarım yapmaya elverişli olmadığı için deniz ticaretine yönelmişlerdir.

Semih: Mısır uygarlığı Nil Vadisi boyunca, Sümer uygarlığı ise Fırat ve Dicle nehirleri kenarında gelişmiş ve tarımsal faaliyetler yürütülmüştür.

Bu diyaloga göre medeniyetlerin ekonomik faaliyetlerinde aşağıdakilerden hangisinin belirleyici olduğu savunulabilir?

A) Coğrafi şartlar
B) Kültürel birikimler
C) Siyasi endişeler
D) Askerî güç
E) Dinî beklentiler

2. Roma'da senatoda görev yapan soylu sınıfı oluşturan Patriciler siyasi ve askerî haklara sahipti. Roma'ya sonradan gelip yerleşen pleplere hiçbir siyasi hak verilmemişti. Köleler ise Roma'nın işgali altındaki ülkelerden getirilen, patricilerin evlerinde hizmetçilik ya da uşaklık yapan, tarlalarda işçi olarak çalışan sınıftı.

Bu bilgilere göre Roma uygarlığı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Toplumda sosyal tabakalaşmanın olduğu
B) Pleplerin isyanları sonucu Cumhuriyet Dönemi'ne geçildiği
C) Siyasi hakların kanunlarla garanti altına alındığı
D) Farklı milletlerin bir arada yaşadığı
E) Köle ayaklanmalarının toplumsal barışı bozduğu

3. Yazılı hâle gelen hukuk kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde görülür. Baştanrı tarafından hükümdarlığın kendisine verildiğini ifade eden Sümer Kralı Urkagina, bir adaletname hazırlamıştır. Urkagina, yaptığı kanunlarda önceki yöneticilerin rahiplerle birleşerek halkı sömürdüğünü ifade etmiştir. Yaptığı düzenlemelerle de daha çok borç affı gibi konuları işlemiştir.

Bu bilgiler;

I. idari yozlaşmanın önlenmeye çalışıldığı,
II. Anadolu'da siyasi birliğin kurulduğu,
III. halkın ekonomik yönden rahatlatılmasının amaçlandığı

durumlarından hangilerinin göstergesi olabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

4. **Aşağıdakilerden hangisinde I.'de verilenin II.'de verilen gelişmeye ortam hazırladığı söylenemez?**

	I.	II.
A)	Mısır'da ahirete inanılması	Mumyacılığın gelişmesi
B)	Fenikeli tüccarların Akdeniz'de kültürleri de taşıması	Helenizm kültürün ortaya çıkması
C)	Perslerin posta örgütü kurması	İletişim ve haber almanın kolaylaşması
D)	Lidyalıların ilk kez parayı kullanması	Ticaret ekonomisinin hızlanması
E)	Sümerlerde ürünlerin ziggu-ratlarda toplanması	Yazının icat edilmesi

5. Hristiyanlık, I ve II. yüzyıllarda özellikle fakir halk arasında Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde hızlı ve gizlice yayılmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun baskıları sonucu ilk Hristiyanların yoğun olarak göç ettiği bölgeler arasında aşağıdakilerden hangisi yer alır?

A) Hindistan
B) Kafkaslar
C) Kapadokya
D) Mısır
E) Kudüs

6. **Aşağıda verilen bilgilerden hangisi Tarih Öncesi Devirlerle ilgili <u>değildir</u>?**

A) Başlangıç ve bitiş zamanları bölgeden bölgeye farklılık gösterir.
B) Avcı ve toplayıcı toplumlar zamanla yerleşik yaşama geçmişlerdir.
C) İlk köy yerleşmeleri bu dönemde kurulmuştur.
D) Taş Çağı ve Maden Çağı şeklinde dönemlendirilmiştir.
E) Hz. İsa'nın doğumu ile Tarih Öncesi Devirler kapanmıştır.

7. I. Kuzey Suriye için Mısırlılarla savaşmışlardır.
II. Halk patrici, plep ve köleler olarak sınıflara ayrılmıştır.
III. Kralın yanında Pankuş adında bir danışma meclis vardır.
IV. Tavananna denilen kraliçe de yönetimde etkilidir.
V. Ülkeleri "Bin Tanrı İli" olarak anılır.

Yukarıdaki bilgilerden hangisi Hitit Uygarlığı ile ilgili yanlış verilmiştir?

A) I.
B) II.
C) III.
D) IV.
E) V.

8. Eski Çağ uygarlıklarına ait kazılarda Kalkolitik Devri yaşayan bir toplumda kilden tabletlerin olduğu görülmüştür.

Bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Dış etkilere kapalı bir topluluk olmalarıyla
B) Çok tanrılı dinlere inanılmasıyla
C) Tarihî çağların Kalkolitik Devir'de başlamasıyla
D) Toplumlar arası etkileşim yaşanmasıyla
E) Siyasi örgütlenmelerin olmasıyla

9. – Orta Asya tarihinin ilk büyük devletidir.
– Devletin merkezi Ötüken'dir.
– Bilinen ilk kağanı, "büyüklük ve genişlik" anlamına gelen Şan-yü veya Tan-hu unvanını taşıyan Tuman'dır (Teoman).

Yukarıda bazı bilgileri verilen Türk devleti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Asya Hun
B) Uygur
C) I. Kök Türk
D) Avarlar
E) II. Kök Türk

10. I. Büyük İskender'in ülkesini satraplıklara ayırması
II. Lidyalıların madeni sikkeleri ödeme aracı olarak kullanması
III. Anadolu medeniyetlerinde Sümer çivi yazısı kullanılması

Yukarıdaki gelişmelerden hangileri toplumlar arası etkileşime örnek olarak <u>gösterilemez</u>?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Doğru ☐ Yanlış ☐

1. Geçmişte insanlar, zorunluluklar nedeniyle veya istediği yaşam koşullarına ulaşmak için yaşadığı yerleşim yerlerinden ayrılarak yeni yerler bulma yoluna gitmişlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi MÖ 1230'larda Ege ve Akdeniz'deki adalardan gelenlerin Yunanistan'dan başlayarak Mısır ve Anadolu'ya uzanan göçleridir?

A) Deniz Kavimleri Hareketi
B) Hurri Göçleri
C) Yahudi Sürgünü
D) Kavimler Göçü
E) Frig Göçleri

2.
- Mısır'da halk; kâtipler, rahipler, askerler, tüccarlar, zanaatkârlar ve çiftçilerden oluşmuştur.
- Hiyeroglif adı verilen resim yazısı kullanan Mısırlılar, resmi kayıtlarını papirüsler üzerine tutmuşlardır.
- Ölülerini mumyalama teknikleri sayesinde insan vücudunu tanımışlardır.
- Nil Nehri'nin baskın ve taşkın zamanlarını tespit etmek için güneşin hareketleri esas alınarak takvim hazırlanmıştır.

Yukarıda verilen bilgilere göre Mısırlılar ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Tıp ve eczacılıkta gelişmişler yaşanmıştır.
B) Tarihî Çağlara ilk olarak Mısır'da girilmiştir.
C) Devlet kurumlarında arşivciliğe ve bilgi saklanmasına önem verilmiştir.
D) Ekonomik kaygılar astronomi çalışmalarında etkili olmuştur.
E) Toplumda mesleki sınıflar oluşmuştur.

3. Türkiye'de;

I. Köy yerleşmelerinin ilk örneği,
II. En eski tapınak mimarisi,
III. İlk şehir yerleşimi

özelliklerini taşıyan yerleşim alanları aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I.	II.	III.
A)	Yarımburgaz	Karain	Alacahöyük
B)	Truva	Hattuşa	Çatalhöyük
C)	Çayönü	Çatalhöyük	Göbeklitepe
D)	Çayönü	Göbeklitepe	Çatalhöyük
E)	Göbeklitepe	Alacahöyük	Çayönü

4. **Solon Yasaları** : Soyluların ayrıcalıklarına son verilip doğuştan gelen kölelik kaldırılmıştır.

Klistenes Yasaları : Sınıflar arası farklılıklar kaldırılmış, halk meclisi önemli bir kurum hâline getirilmiştir.

Yunan medeniyetinde görülen bu gelişmelerin aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Demokrasi anlayışının gelişmesi
B) Eyalet yönetimine geçilmesi
C) Sınıf çatışmalarının ortaya çıkması
D) Meşruti krallığa geçilmesi
E) Medeni kanun alanında gelişmeler olması

5. Yunan Medeniyeti'nin ortaya çıktığı coğrafya dar bir sahil şeridi olup dağlık bir yapıya sahipti.

Bu durumun;

I. halkın sosyal sınıflara ayrılması,

II. merkezî devletlerin kurulamaması,

III. denizciliğin gelişmesi

gelişmelerinden hangilerine ortam hazırladığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

6. **Tarih Öncesi Çağlara ait aşağıdaki gelişmelerden hangisinin diğerlerinden daha sonra gerçekleştiği söylenebilir?**

A) Hayvanların evcilleştirilmesi

B) Kemikten kesici ve delici aletlerin yapılması

C) Bakır ve tunçtan heykeller yapılması

D) Yerleşik hayata geçilmesi

E) Çanak çömlek yapılması

7.

I.	Lejyon	Paralı asker
II.	Senato	Soyluların girebildiği danışma kurulu
III.	Patrici	Yönetim görevi olan soylu sınıf
IV.	Konsül	İhtiyarlar meclisi
V.	Plep	Roma'ya sonradan gelip yerleşenler

Roma Uygarlığına ait yukarıdaki terimlerden hangisinin tanımı karşısında yanlış verilmiştir?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8. İlk Çağ toplumlarının bazılarında dini inanç; hukuk, sanat, yönetim ve sosyal hayatı derinden etkilemiştir.

Aşağıdaki gelişmelerden hangisi bu duruma örnek olamaz?

A) Mısır'da firavunlar için piramitlerin yapılması

B) Hitit krallarının aynı zamanda başrahip olması

C) İyonların kent devletleri şeklinde örgütlenmesi

D) Yunanlılarda olimpiyat oyunlarının düzenlenmesi

E) Büyük İskender'in Zeus'un oğlu ilan edilmesi

9. I. Tapates adı verilen halı ve kilimler

II. Baştanrıça Kibele

III. Kral Midas'ın Kaya Mezarı

Yukarıda verilen bilgiler aşağıdaki uygarlıkların hangisi ile ilgilidir?

A) Hititler B) Frigler C) Babiller D) Urartular E) Lidyalılar

10. Eski Taş (Paleolitik) ve Orta Taş (Mezolitik) çağların en belirgin özelliği insanların tamamen doğaya bağlı kalmalarıdır.

Buna göre Paleolitik ve Mezolitik Çağ'a tarihlenen bir kazı alanında aşağıdaki kalıntılardan hangisine ulaşılması beklenemez?

A) Kemik ve kılçıktan olta ve iğneler

B) Obsidyen araç ve gereçler

C) Mağara duvar resimleri

D) Yontulmuş taş aletler

E) Tarımda kullanılan ilkel sabanlar

Doğru ☐ Yanlış ☐

1.
- Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır.
- Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.
- Bir kişi hırsızlık yapsa eli kesilir.

Hammurabi Kanunları'ndan alınan bu hükümlere bakılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Mülkiyet haklarının korunmasının amaçlandığı
B) Cezalandırmada "Dişe diş, göze göz" yönteminin benimsendiği
C) Güçlü yaptırım ve cezalar ön görüldüğü
D) Suçu işleyene aynı ağırlıkta cezayı içerdiği
E) Devletin idari işleyişini düzenlediği

2. İlk Çağ'da Sümer dinî inanışına göre her şey tanrıların malıydı. Tanrılar için çalışan insanlar, ürettiklerini mabetlerde birleştirirdi. Sümerlerin kullandığı ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır. Bu tabletler, tahıl çuvalları ve büyükbaş hayvan listelerinden oluşan tapınağın muhasebe kayıtları şeklindedir.

Yukarıdaki bilgilere bakılarak Sümerler ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) İlk yazı örneklerinin ziraat ve ticari kayıtlarından oluştuğuna
B) Mabet ekonomisinin yazılı kültürü başlattığına
C) Sümer tapınaklarının depo olarak da kullanıldığına
D) Sümerlerin ilk yazılı hukuk kurallarını hazırladıklarına
E) Yazı malzemesi olarak topraktan yararlanıldığına

3. İlk çağ uygarlıklarında şehir devletlerine Nom, Site ve Polis isimleri verilmiştir.

Uygarlık ve şehir devleti ismi eşleştirmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	Nom	Site	Polis
A)	Yunan	Lidya	Urartu
B)	Mısır	Sümer	Yunan
C)	Sümer	Yunan	Mısır
D)	Babil	Sümer	Roma
E)	Mısır	Hitit	Yunan

4. I. Özgür düşünce ortamı oluşturarak Miletli Thales (Tales) ve Pythagoras'un (Pisagor) yetişmesini sağlamışlardır.
II. Askeri faaliyetleri Helenistik kültürün oluşmasını sağlamıştır.
III. Sırasıyla Krallık-Cumhuriyet-İmparatorluk dönemlerini yaşamışlardır.

Yukarıdaki bilgilerin İyon, Roma ve İskender uygarlıkları ile eşleştirilmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I.	II.	III.
A)	Roma	İskender	İyon
B)	İyon	Roma	İskender
C)	İskender	İyon	Roma
D)	Roma	İyon	İskender
E)	İyon	İskender	Roma

5. İlk Türk toplumları iklim şartlarının değişimini dikkate alarak sürüleriyle birlikte bir otlaktan diğerine yer değiştirirlerdi. Çin kaynaklarında geçen "mevsime bağlı olarak sürülerini takip ederler." ifadesi Türklerin bu durumunu doğrulamaktaydı.

Bu yaşam tarzının Türklerde aşağıdakilerden hangisi üzerinde etkili olduğu savunulamaz?

A) Taşınabilir malzemelerden eşyaların yapılması
B) Atın her alanda yaygın olarak kullanılması
C) Merkeziyetçi yönetim anlayışının benimsenmesi
D) Toplumun bozkır kültürüne göre şekillenmesi
E) Özel mülkiyet kavramının gelişmemesi

6. **Bir tarihçinin** "Bin tanrı ili" **şeklinde tanımladığı İlk Çağ Anadolu uygarlığı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Hititler B) İyonyalılar C) Urartular D) Frigyalılar E) Lidyalılar

7. I. Platon
II. Solon
III. Ur-namu
IV. Urkagina
V. Klistenes

Yukarıdakilerden hangisi İlk Çağ'ın hukuk yapıcıları arasında gösterilemez?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8.
- Doğu Akdeniz medeniyetlerinden biridir.
- Tek tanrılı dine inanan ilk topluluktur.
- Hukuk sistemleri "On Emir"e dayanır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen İlk Çağ uygarlığı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fenikeliler B) Amurrular C) İbraniler D) Sümerler E) Mikenler (Dorlar)

9. İlk Çağ ve sonrasında İpek Yolu ticareti ile Doğu'nun zenginlikleri Batı'ya taşınmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi ilk kez Çin'de ortaya çıkıp Batı'ya taşınan buluşlardan biri değildir?

A) Kağıt B) Mürekkep C) Barut D) Takvim E) Pusula

10.

I.	Urartular	Tuşpa
II.	Asurlular	Ninova
III.	İyonlar	Gordion
IV.	Hititler	Hattuşa
V.	Lidyalılar	Sard (Sardes)

Yukarıdaki uygarlık-başkent eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Puan

Soru 1

Aşağıda verilen kanunların karşısına ilgili olduğu uygarlığı yazınız.

a) Hammurabi:

.....

b) Urgakina:

.....

c) On Emir:

.....

Soru 2

Aşağıda verilen bilgilerde boş bırakılan yerlere uygun ifadeyi getiriniz.

Uruk | Çayönü | Sardes | Göbeklitepe | Çatalhöyük

a) "UNESCO Dünya Mirası" listesine alınan .....'de konut özelliği taşımayan yapılar dinî ve ayinsel amaçlıdır.

b) Konya .....'te bulunan ezme ve öğütme taşları buradaki insanların ekmek yaptıklarını göstermektedir.

c) Diyarbakır ....., Anadolu'da buğday tarımı yapılan en eski yerlerden biridir.

d) Lidya başkenti ....., Anadolu'nun önemli ticaret noktalarından biri olmuştur.

e) Sümer şehir devletlerinden ....., en eski kil tabletlere ulaşılan yerlerden biridir.

Soru 3

İmparatorluk; içerisinde çeşitli unsurları (din, etnik köken, dil vb.) barındıran devlet modelidir.

İlk Çağ'da kurulan imparatorluklara dört örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Soru 4

Aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

a) İl yazılı kanunları hazırlayan uygarlık hangisidir?

.....

b) İlk alfabeyi oluşturan uygarlık hangisidir?

.....

Soru 5

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

a) Konargöçer Türkler ölülerini atlarıyla beraber "kurgan" adı verilen mezarlara gömmüşlerdir.

b) MÖ 8.500'lerde Urfa ve Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başladığı ortaya konulmuştur.

c) Mezopotamya uygarlıkları, piramit denilen tapınaklarda gözlem yaparak astronomi biliminde ilerlemişlerdir.

d) Tarıma geçişle birlikte keçi, koyun, sığır, domuz, at ve köpek gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir.

e) Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik kazılardır.

Soru 6

Aşağıda numaralandırılarak verilen bilgileri uygun kavramlar ile eşleştiriniz.

1. İlk Çağ'da Hitit ülkesine verilen isim
2. Bıçak, iğne ve olta yapılan doğal volkanik cam
3. Roma'da her yıl seçilen iki devlet başkanından her biri
4. Antik Yunan'da güç kullanıp idarey ele geçiren kişi
5. Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya'ya verilen isim

a. Obsidyen
b. Konsül
c. Bin Tanrı İli
d. Bereketli Hilal
e. Tiran

Soru 7

Aşağıda verilen kavram ve tanımları kısaca açıklayınız.

Parşömen:

.....

.....

.....

Papirüs:

.....

.....

Piktografik:

.....

.....

Ziggurat:

.....

.....

Soru 8

Mısır Uygarlığının yönetimini kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Soru 9

İlk Çağ'da "kolonizasyon" politikası izleyen devletlerden dördünü yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Soru 10

Konargöçerliğin Türk kültürüne etkilerinden dördünü yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....